

Enligt sändlistan

Beslut om bildande av naturreservatet Malören - Vånören i Skellefteå kommun

Beslut

(2 bilagor)

Länstyrelsen i Västerbotten beslutar med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (SFS 1998:808) att det område som redovisas på bifogad karta, bilaga 1, ska vara naturreservat.

För att uppnå och tillgodose syftet med naturreservatet Malören – Vånören beslutar Länstyrelsen med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 22 § första stycket förordningen (SFS 1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken att nedan angivna föreskrifter ska gälla för naturreservatet.

Med stöd av 3 § förordningen (SFS 1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken fastställer Länstyrelsen bifogad skötselplan för naturreservatets långsiktiga vård, bilaga 2.

Beslutet riktar sig till var och en, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden berörs inom reservatsområdet. Beslutet riktar sig även till allmänheten.

Fakta om naturreservatet

Namn:	Malören – Vånören
Dossiernummer:	2402296
NVR-id:	2023249
Kommun:	Skellefteå
Län:	Västerbotten
Lägesbeskrivning:	ca 35 km SO om Skellefteå och ca 20 km NO om Lövånger
Ekokarta:	22 L, 3f, 4e-f
Mittkoordinat:	7173941, 813054 (SWEREF99TM)
Naturgeografisk region:	29a, kustslätter och dalar med finsediment kring norra Bottenviken
Maringeografisk region:	Bottenviken
Gräns:	Se bifogad beslutskarta, bilaga 1
Markägare:	Enskilda markägare samt samfälligheter

Fastigheter:	Burvik 1:9, 1:20, 4:8, 23:1, 25:10, 26:1, Burvik S, Risböle 2:9, 2:12, 3:11, 9:1, 10:1, Risböle S, Storön 1:1, 1:3
Förvaltare:	Länsstyrelsen
Totalareal:	2540 hektar
Vattenareal:	2270 hektar
Landareal:	270 hektar
Areal produktiv skog:	160 hektar

Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att vårda och bevara värdefulla havs-, skärgårds- och skogsmiljöer. Reservatets helhetsvärde med en mycket lång oexploaterad strandlinje, rika havsvikar och laguner, naturskogsartade skogar och andra naturmiljöer samt geologiska formationer ska bevaras. Syftet är även att bevara områdets rika växt- och djurliv med inslag av ovanliga och rödlistade arter samt att vårda och återställa värdefulla livsmiljöer för skyddsvärda arter. Vidare är syftet att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och naturmiljöer tillgodose behovet av områden för friluftslivet. Reservatet ska även kunna användas för naturstudier, undervisning och forskning. Naturreservatet innehåller också värdefulla kust- och skärgårdsanknutna kulturmiljöer som bidrar till förståelsen av landskapets utseende och funktion samt ökar friluftsvärdet i området.

Hur syftet ska uppnås

Syftet ska uppnås genom att reservatet i huvudsak tillåts utvecklas fritt och präglas av naturliga processer såsom landhöjning, trädens åldrande och döende och stormfällningar. Det ska finnas möjlighet till åtgärder för att gynna skyddsvärda, rödlistade och fridlysta arter. Främmande arter ska kunna tas bort. Det ska vara möjligt att genomföra natur- och kulturvårdande skötsel samt restaureringsåtgärder av naturmiljöer. Möjlighet ska finnas att genomföra åtgärder för att stärka bestånden av fisk och andra vattenorganismer. Åtgärder ska också genomföras för att underlätta för friluftsliv i området samt för att tydliggöra fornlämningarna. Åtgärder får vid behov vidtas för att förebygga påverkan på växt- och djurliv samt slitage, till exempel markskador.

Skälen för beslutet

Malören - Vänören är ett stort, sammanhängande och i hög grad opåverkat kustområde, med höga naturvärden kopplat till havs- och skogsmiljöer samt kulturmiljö och friluftsliv. Sådana områden är allt mer sällsynta i länet.

Områdets marina miljöer innehåller en rad av regionens prioriterade naturtyper och bevarandevärden. Havsområdets grunda mjukbottnar innefattar bland annat laguner, blottade ler- och sandbottnar, stora vikar och

sund samt vegetationsklädda bottenar bestående av bland annat kransalgsängar och ängar av kärlväxter. Dessa grunda mjukbottenar utgör viktiga rekryteringsområden för kustlevande rovfiskar som exempelvis abborre och gädda. På de grunda hårbottenarna finns rev och skär som kan utgöra viktiga rekryteringsområden för harr och strömming. Områdets havsstrandängar samt skär och små öar utgör rast-, födosöks- och häckningsmiljöer för kustfåglar. Skogen utgörs till stor del av landhöjningsskogar samt naturskogsartade granskogar där det finns allmänt med gamla träd och död ved. Området har stor betydelse för den biologiska mångfalden och hyser ett stort antal sällsynta, rödlistade och fridlysta arter, bland annat slidnate (*Stuckenia vaginata*), uddnate (*Potamogeton friesii*), finflikig brosklav (*Ramalina roesleri*) och violett guldvinge (*Lycaena helle*). Området innehåller också värdefulla kulturmiljöer och det opåverkade kust- och skärgårdsområdet med vackra klipphällar, sandstränder och naturskog är attraktivt för friluftsliv. Området är också geologiskt intressant, bland annat med drumlinen på Malören och kustprocesserna med tydliga strandvallar på Vånören.

De höga naturvärden som finns i reservatsområdet kräver ett omfattande och långsiktigt skydd för att bevaras och utvecklas.

Reservatsföreskrifter

För att uppnå syftet med reservatet gäller följande föreskrifter.

A. Föreskrifter om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden inom reservatet (7 kap 5 § miljöbalken)

Det är förbjudet att:

1. uppföra byggnad eller annan anläggning som till exempel mast eller vindkraftverk, samt att bygga om eller ändra befintlig byggnads eller anläggnings konstruktion, funktion eller användningssätt,
2. inom Tärnörens och Vånörens fiskelägen gäller därutöver förbud att utföra till- eller påbyggnad, riva, flytta eller på annat sätt väsentligt förändra byggnaders utformning eller utseende, samt att anlägga planteringar av träd, buskar och blommor,
3. uppföra staket, stängsel, hägnad eller plank,
4. anlägga väg, landutfyllnad, pir, brygga, bro, parkeringsplats, luft- eller markledning, rör eller ledning i vatten eller på botten,
5. ta sten, sand, grus, torv eller andra jordarter,
6. bedriva verksamhet som förändrar vattenflöde eller botten-topografi, marktopografi eller dräneringsförhållanden, som till exempel att

muddra, dämna, reglera, gräva, plöja, spränga, borra, schakta, dika, dämna, rensa eller utfylla,

7. tippa, dumpa eller anordna upplag,
8. framföra motordrivna fordon i terräng, med undantag för uttransport av fällt högvilt samt snöskoterkörning vintertid på snötäckt, väl tjälad mark eller på is,
9. släppa ut avloppsvatten eller sprida gifter, vådliga ämnen, kemiska eller biologiska bekämpningsmedel, jordförbättringsmedel, kalk eller växtnäringssämnen (handelsgödsel, stallgödsel, slam eller annat organiskt avfall),
10. anlägga eller bedriva akvakultur av djur eller växter, som exempelvis fiskodling,
11. inplantera för området främmande arter,
12. utföra skogsbruksåtgärder som till exempel att avverka, flytta, ta bort eller på annat sätt skada levande eller döda träd eller buskar, såväl stående som liggande, med undantag för att bibehålla öppen mark inom fiskelägena Vänören och Tärnören.

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om vad fastighetsägare och innehavare av särskild rätt till fastighet förpliktigas att tåla

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktigas att tåla att följande anordningar uppförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet, där inget annat anges avses hela reservatet:

1. utmärkning av reservatets gränser enligt Naturvårdsverkets riktlinjer,
2. uppsättning och underhåll av informationstavlor,
3. uppförande och underhåll av anläggningar, som exempelvis parkeringsplats, stigar, rastplatser och båtplats,
4. naturvårdande skötsel av skog, som exempelvis lövgynnande åtgärder, skapande av död ved, naturvårdsbränning eller bränningsefterliknande åtgärder,
5. natur- och kulturvårdande skötsel som exempelvis röjning och slätter för att bibehålla öppen mark i fiskelägen, vid forn – och kulturlämningar, på substratmarker och stränder,

6. åtgärder för att gynna skyddsvärda, rödlistade och fridlysta arter, som exempelvis att rensa större växtlighet för att gynna slidnate och att skapa gynnsamma habitat för violett guldvinge,
7. åtgärder för att vid behov stärka bestånden av fisk och andra vattenlevande organismer, som exempelvis att anlägga grusbottnar eller ta bort spökgarn och annat skräp som påträffas på bottenarna,
8. borttagande av främmande arter,
9. fysisk, hydrologisk och biologisk restaurering av våtmarker, sjöar, vattendrag, marina miljöer och skogsmiljöer, som exempelvis igenläggning av diken eller återplantering av marina växter,
10. åtgärder för att förebygga slitage i känsliga miljöer eller störningar på fågel- och djurlivet, exempelvis anlägga spänger i känsliga miljöer,
11. undersökning och dokumentation av områdets kulturmiljöer, naturtyper samt växt- och djurarter.
12. borttagande av ej underhållna byggnader och anläggningar.

C. Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas i, samt om ordningen i övrigt, inom naturreservatet

Det är förbjudet att:

1. göra åverkan på, bortföra eller på annat sätt förändra fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar såsom gistgårdsrösen, skåre/jaktvärn, gropar och rösen i klapperstensfält mm,
2. göra åverkan på berg eller mark, till exempel genom att måla, borra, rista, hacka, gräva eller omlagra,
3. fälla, flytta, ta bort eller på annat sätt skada levande eller döda, stående eller liggande träd eller buskar,
4. störa djurlivet, till exempel genom att klättra i boträd eller medvetet uppehålla sig nära rovfågelbo, lya eller gryt,
5. framföra motordrivet fordon i terräng, med undantag för snökoterkörning vintertid på snötäckt, väl tjälad mark eller på is,
6. ankra, förtöja eller lägga upp båt eller flotte längre än 2 dygn i följd på samma plats,
7. bunkra, lossa eller lagra flytande bränsle,

8. framföra motorbåt eller andra motordrivna farkoster med större hastighet än fem knop närmare stranden än 100 meter, eller att anordna hastighetstävlingar med motorbåtar,
9. sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift och därmed jämförbar anordning,
10. göra upp eld direkt på berghällar,
11. störa hemfriden för stugägare i området.

Undantag från föreskrifterna

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för

- a) förvaltaren av naturreservatet, eller den som förvaltaren uppdrar åt, att vidta de åtgärder som anges i B-föreskrifterna med stöd av 7 kap. 6 § miljöbalken i detta beslut och som beskrivs i bifogad skötselplan,
- b) drift, underhåll och reparationer av befintliga ledningar, samt att anlägga ny markledning längs befintlig väg,
- c) normalt underhåll av befintliga vägar, vägdiken, stigar, byggnader, bryggor och anläggningar,
- d) normal skötsel av befintlig stugtomt, som till exempel att röja sly och buskar och underhålla gräsmatta,
- e) att utanför fiskelägena, uppföra mindre kompletteringsbyggnad, såsom friggebod, uthus och dass, i anslutning till befintliga stugor. Detta gäller förutsatt att komplementbyggnaden uppförs inom 15 meter från huvudbyggnad och inte närmare strandlinjen än 25 meter.
- f) stugägarna på ön Malören att ta ut brasved för husbehov,
- g) att i anslutning till befintlig stuga uppföra enkel sommarbrygga,
- h) att i anslutning till befintlig stuga ankra, förtöja, lägga upp båt eller flotte längre än 2 dygn, samt att för den befintliga fritidsbebyggelsens behov bunkra, lossa eller lagra flytande bränsle,
- i) förankring av fiskfällor längre än 2 dygn,
- j) att uppföra enkla anläggningar som behövs för jakt och fiske, tex jaktorn eller fisksump,
- k) att, i samråd med länsstyrelsen och markägaren, uppföra tillfällig hägnad för viltvårdsåtgärder eller betande tamdjur,
- l) farledshållning och framtida förbättringsåtgärder av sjösäkerhetsanordningar i anslutning till befintliga farleder,
- m) att utöva renskötsel i enlighet med rennäringslagen (1971:437) eller att framföra motordrivet fordon vid renskötsel i enlighet med gällande terrängkörningslagstiftning.

Ärendets beredning

Malören - Vånörens höga naturvärden har varit kända sedan en längre tid och ett flertal inventeringar som dokumenterat områdets naturvärden har genomförts sedan 1960-talet. Länsstyrelsen har besökt området och inventerat det vid flera tillfällen. Arbetet med att skydda området inleddes 2006 i samband med att en avverkningsanmälan lämnades in. Dialog med fastighetsägare och andra berörda intressenter har genomförts vid flera gemensamma och enskilda möten, vid fältvandringar och vid samtal. Efter att Naturvårdsverket tillstyrkte ett förslag till skydd, värderades berörda fastigheter och förhandlingar inleddes om ekonomisk ersättning med berörda markägare i syfte att bilda naturreservat av området. Överenskommelser om intrångsersättning har träffats med alla markägare inom reservatet.

Reservatsförslaget sändes på remiss till berörda sakägare 2016-09-27. Det tog dock ytterligare fem år innan överenskommelser om intrångsersättning hade träffats med alla markägare. Eftersom det gått fem år sedan förra remissrundan samt att Länsstyrelsen gjort några tillägg och förändringar i beslut och skötselplan, valde Länsstyrelsen att skicka ut en ny remiss 2021-11-11. Följande remissinstanser har yttrat sig vid ett eller båda tillfällena:

- Havs- och vattenmyndigheten (HaV) tillstyrker förslaget
- Statens Geologiska Undersökning (SGU) ansåg i det första yttrandet att de geovetenskapliga värdena på ett tydligare sätt bör lyftas även i syftet med reservatet. I den andra remissomgången avstod de från att yttra sig.

Länsstyrelsens bedömning: Reservatet innehåller höga geovetenskapliga naturvärden. Länsstyrelsen har tydliggjort det i syfte och skäl.

- Sjöfartsverket påpekade i sitt första yttrande att det i den yttre delen av reservatet finns ett antal sjösäkerhetsanordningar som är kopplade till farleder av riksintresse. De har föreslagit att farledshållning och framtida förbättringsåtgärder ska undantas från reservatsföreskrifterna. I det andra yttrandet motsa de sig utformningen av hastighetsbegränsningen med ett avstånd från strandlinjen eftersom det kan vara svårt att föra in i sjökortet. Dessutom ansåg de inte att riksintresse för kommunikationer sjöfart bör överlappa med naturreservatet.

Länsstyrelsens bedömning: Reservatet ska inte utgöra ett hinder för framtida förbättringsåtgärder av sjösäkerhetsanordningar och farleder. Länsstyrelsen har därför lagt till ett undantag kopplat till detta. Efter dialog med Sjöfartsverket har vi kommit fram till att föreskriften om hastighetsbegränsning ändå var tillräckligt tydligt

utformad samt att det marginella överlappet mellan riksintresse sjöfart och naturreservatet inte utgör ett problem eftersom reservatet inte utgör en konflikt med riksintresset. Reservatsgränsen kan kvarstå.

- Skogsstyrelsen har i sitt yttrande påpekat att det inom det föreslagna området finns ett biotopskydd. Skogsstyrelsen anser inte att samma område bör omfattas av två olika skyddsformer. I övrigt ser Skogsstyrelsen positivt på att ett naturreservat bildas för Malören – Vånören.

Länsstyrelsens bedömning: Efter inkommet yttrande har diskussioner förts med Skogsstyrelsen varpå Skogsstyrelsen bedömt att det är lämpligast att biotopskyddsområdet ska ingå i reservatet då det ligger insprängt i reservatet. Skyddet av området kommer att tillgodoses av reservatsföreskrifterna och skötseln av området är i linje med vad som anges för biotopskyddet. Efter att reservatet är beslutat avser Skogsstyrelsen att upphäva biotopskyddet.

- Riksantikvarieämbetet har i sitt yttrande påpekat att numreringarna på de registrerade lämningarna bör uppdateras enligt Kulturmiljöregistret. De anser vidare att samråd med antikvarisk personal bör ske före Länsstyrelsen tar bort eventuella gamla pirar eller andra anläggningar och att alla fornlämningar bör kunna röjas fram. De har även önskemål om att skötselplanen ska förses med historiska kartor.

Länsstyrelsens bedömning: Länsstyrelsen har ändrat numreringarna, tydliggjort att samråd bör ske med antikvarisk personal innan borttagande av eventuella pirar eller andra anläggningar samt har lagt in en möjlighet att kunna röja fram alla fornlämningar. Länsstyrelsen har även lagt in historiska kartor över fiskelägena som två bilagor till skötselplanen.

- Sametinget saknar ett undantag från föreskrifterna för att framföra motordrivet fordon vid renskötsel enligt undantag i terrängkörningsförordningen (1978:594) samt poängterar att Länsstyrelsen bör ha samråd med berörd sameby om någon större skötselåtgärd planeras.

Länsstyrelsens bedömning: Länsstyrelsen har lagt in ett undantag till föreskrifterna om att det är tillåtet att framföra motordrivet fordon vid renskötsel samt har tydliggjort i skötselplanen att samråd med berörd sameby skall ske före större skötselåtgärder.

- Västerbottens Ornitologiska förening anser att förslaget ser bra ut.

- Risböle samfällighet yttrade sig i den första remissomgången över förhandlingsläget och det ekonomiska ersättningsförslaget.

Länsstyrelsens bedömning: yttrandet vidareförmedlades till förhandlaren. Efter fortsatt förhandling har överenskommelse om ekonomisk ersättning träffats med samfälligheten.

- Ägarna till fastigheten Risböle 2:9 har framfört önskemål om att deras stuga bör exkluderas från reservatet.

Länsstyrelsens bedömning: Länsstyrelsen har exkluderat stugan och ett litet område med omgivande mark från reservatet.

- Flera stugägare har inkommit med frågor och önskemål om förtydliganden eller undantag från föreskrifterna, bland annat kopplat till skötsel och underhåll av vägar och båtplatser, att kunna ta ut brasved för husbehov samt att samråd bör ske även med markägare för att få sätta upp tillfällig hägnad.

Länsstyrelsens bedömning: Länsstyrelsen har besvarat frågorna och, där det har varit lämpligt, förtydligat och justerat föreskrifterna utifrån önskemålen. I några fall har Länsstyrelsen inte ansett att generella undantag är lämpliga, utan bedömt att dispensprövning bör göras.

Övriga remissinstanser har avstått från att yttra sig.

Beskrivning av reservatet

Malören - Vånören ligger i Skellefteå kommun, ca 35 km SO om Skellefteå och ca 20 km NO om Lövånger. Reservatet är ett stort sammanhängande havs-, - kust- och skärgårdsområde som har mycket höga naturvärden knutna till den marina miljön. I området finns flera riktigt produktiva och artrika havsvikar, utbredda kransalgsängar, lek- och uppväxtmiljöer för fisk och rast- och häkningsplatser för kust- och havsfåglar. Skogsmiljöerna har höga naturvärden knutna till landhöjningsskogar och naturskogsartade barrskogar som ofta innehåller allmänt med gamla träd och död ved. Reservatet hyser flera sällsynta och rödlistade arter som är beroende av opåverkade marina miljöer och gamla naturskogar. Det finns även inslag av hydrologiskt intakta kustvätmarker samt några mindre sjöar och vattendrag.

Området innehåller kulturhistoriskt värdefulla miljöer i form av fornlämningar samt två äldre fiskelägen. Tillgängligheten till naturreservatet är relativt god. Reservatet har idag få besökare och antalet besökare bedöms även fortsättningsvis vara måttligt.

Länsstyrelsens motivering

Motiv för skyddet är att bevara områdets helhetsvärden. Naturen i Malören – Vånören har utvecklats relativt ostört utifrån naturliga processer under lång tid.

Större områden med i hög grad ostörda stränder, havsmiljöer och landhöjningsskogar blir allt mer sällsynta i länet. Att skydda de kvarvarande delarna av sådana mer ursprungliga miljöer är avgörande för att bevara den biologiska mångfalden. Inom den naturgeografiska region (29 a) där Malören - Vånören är beläget utgör arealen formellt skyddad naturskog endast en liten del av den totala skogsmarksarealen. I Bottniska viken, där den maringeografiska regionen Bottenviken ingår, är endast 5,6 procent formellt skyddad.

Området hyser också en värdefull kulturmiljö, främst på Vånören, vilket förhöjer områdets upplevelsevärden. Kulturmiljön utgör ett viktigt inslag som kan ge oss information om det tidigare fiskets förutsättningar.

För att områdets naturvärden ska bevaras och utvecklas behöver området undantas från skogsbruk och annan exploatering som innebär att naturvärdena påtagligt skulle skadas.

Överensstämmelse med planer och strategier för skydd och förvaltning

Bevarandet av området ligger i linje med antagna nationella och regionala strategier för skydd av havs- och kustmiljöer samt för skydd av skog.

Reservatet ligger i *värdestråk för marina miljöer och skog*¹. Därmed är förutsättningarna goda att långsiktigt bevara och utveckla de utpekade naturvärdena. Tack vare placeringen i värdestråk bidrar skyddet till bättre *grön infrastruktur* och ökad biologisk mångfald på landskapsnivå.

Reservatet innehåller flera grunda vikar och laguner, havsstrandängar, landhöjningsskogar samt har en lång oexploaterad strandlinje, vilka alla är prioriterade bevarandevärden enligt den *regionala strategin för havs- och kustmiljöer i Västerbottens län*². Området innehåller dessutom preciserade bevarandevärden enligt *plan för marint områdesskydd i Bottniska viken*³. Här finns vegetationsklädda bottenar bestående av bland annat kransalgsängar och ängar av kärlväxter, rekryteringsområden för kustfisk samt häckningsplatser för kustfåglar, som bland annat ejder och svärta.

¹ Länsstyrelsen Västerbotten 2019. *Handlingsplan för grön infrastruktur i Västerbottens län*.

² Länsstyrelsen Västerbotten 2008. *Strategi för skydd av havs- och kustmiljöer i Västerbottens län*.

³ Länsstyrelserna 2021. *Plan för marint områdesskydd i Bottniska viken – regionala mål och prioriteringar*.

Landhöjningsskog är en skogstyp som är prioriterad för skydd i den *nationella*⁴ och den *regionala strategin för skydd av skog*. Prioriterade skogstyper är de skogstyper som Sverige har ett internationellt ansvar att bevara samt de skogstyper som bedöms vara underrepresenterade i formellt skyddade områden.

Malören – Vånören berörs av ett åtgärdsprogram för hotade arter; *åtgärdsprogram för violett guldvinge*⁵.

Förenlighet med miljömål, friluftsmål och EU-direktiv

Arbetet med att bevara biologisk mångfald och uppnå de av riksdagen antagna miljömålen är hörnstenar i det nationella miljöarbetet.

Bildandet av Malören - Vånörens naturreservat stärker möjligheterna att nå det nationella miljö kvalitetsmålet *Hav i balans samt en levande kust och skärgård*, som bland annat strävar till att skydda särskilt värdefull natur, bevara biologisk mångfald samt säkra en hög grad av natur- och kulturvärden. Reservatet bidrar dessutom till att nå miljömålet *Levande skogar* genom att ca 160 hektar produktiv skogsmark ges ett långsiktigt skydd. Därutöver bidrar även reservatet till att stärka miljömålet *Ett rikt växt- och djurliv* genom att förekommande typiska arter ges ett långsiktigt skydd.

Reservatet bidrar genom bevarandet av upplevelsevärdena till att stärka de nationella friluftsmålen *Tillgång till natur för friluftsliv* samt *Skyddade områden som resurs för friluftslivet*.

Området har idag god ekologisk status enligt *EU:s vattendirektiv*⁶. Det finns inga problem med övergödning eller särskilda förorenande ämnen och den fysiska påverkan är ytterst begränsad. Ett skydd av området kommer att bidra till att den goda ekologiska statusen bibehålls. Skyddet av området bidrar även till att uppnå god miljöstatus enligt havsmiljödirektivet.

Naturreservatsbildningen bidrar till att långsiktigt öka och säkerställa förekommande naturvärden.

Effekter på ekosystemtjänster

Länsstyrelsen har gjort en bedömning av vilka effekter reservatsbildningen har på olika ekosystemtjänster från området. I bedömningen ingår de ekosystemtjänster som påverkas i måttlig till hög grad, både positivt och negativt. Länsstyrelsen bedömer att bland annat följande ekosystemtjänster påverkas positivt av beslutet: försörjande ekosystemtjänster såsom produktion av livsmedel från vilda växter och djur; reglerande

⁴ Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen 2018. *Nationell strategi för formellt skydd av skog*. Rapport 6762.

⁵ Naturvårdsverket 2014. *Åtgärdsprogram för violett guldvinge, 2014-2018*. Rapport 6603.

⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område.

ekosystemtjänster såsom vattenrening, flödesreglering, erosionskontroll, sedimentstabilisering och klimatreglering; kulturella ekosystemtjänster såsom tillhandahållande av attraktiva miljöer för friluftsliv, tillhandahållande av områden för forskning och utbildning samt bevarande av naturen för framtida generationer; stödjande ekosystemtjänster såsom ekologiska samspel, bevarande av biologisk mångfald inkl genpool, habitat och hotade arter, samt tillhandahållande av livsmiljöer för arter, t.ex. lek- och uppväxtområden för fisk, boplatser och rastplatser för flyttfåglar.

Reservatsbildningen påverkar ekosystemtjänsterna produktion av virkesråvara och bioenergi från skog negativt. En nationell politisk avvägning har gjorts mellan virkesuttag och bevarande av skogar med höga naturvärden vid formuleringen av etappmålen för miljömålet Levande skogar.

Länsstyrelsens bedömning

Länsstyrelsen bedömer att skogsbruk eller annan exploatering inte går att förena med ett bevarande av Malören - Vånörens höga naturvärden. Länsstyrelsen bedömer också att andra arbetsföretag, verksamheter och anläggningar som påverkar områdets natur- och friluftsvärden inte är förenliga med ett bevarande av områdets helhetsvärden.

Reservatsbildningen bidrar till att långsiktigt bevara och utveckla naturreservatets värdefulla ekosystemtjänster.

Det krävs ett omfattande och långsiktigt skydd för att bevara och utveckla områdets värdefulla natur- och friluftsmiljöer. Länsstyrelsen bedömer att naturreservat är den lämpligaste skyddsformen för områden som är stora och sammansatta med flera olika värdefulla naturmiljöer eller som har ett sådant skötselbehov att en skötselplan krävs, och där det krävs starka restriktioner under lång tid för att värdena ska kunna bevaras och utvecklas.

Länsstyrelsen har därför bedömt att Malören - Vånören, i enlighet med miljöbalkens mål om skydd av värdefulla natur- och kulturmiljöer och bevarande av biologisk mångfald (1 kap. 1 § miljöbalken), samt områdets värde för friluftslivet, bör förklaras som naturreservat enligt 7 kap. 4 § miljöbalken.

Hushållning med mark- och vattenområden och kommunala planer

Malören - Vånören ingår i ett område som är av riksintresse för naturvård och friluftsliv enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Enligt miljöbalkens grundläggande bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden ska riksintresset så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada dess värden. Skyddet bidrar till att bibehålla områdets helhetsvärden. Naturreservatet berör även marginellt en farled som är av riksintresse för kommunikationer sjöfart, enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. Vid

en avvägning enligt 3 kap. 10 § miljöbalken ska företräde ges åt det intresse som på lämpligaste sätt främjar en långsiktigt god hushållning.

Länsstyrelsen, i samråd med Sjöfartsverket, bedömer att riksintresset för kommunikationer sjöfart är förenligt med ett skydd av området.

Enligt kommunens översiktsplan (fördjupning för kusten) är Malören - Vånören utpekad som ett skyddsvärt område genom orördheten, variationsrikedomen och inslaget av starkt hotade arter.

Intresseprövning enligt 7 kap. 25 § miljöbalken

Länsstyrelsen bedömer att de positiva effekterna av att bevara de värdefulla naturmiljöerna och arterna samt områdets värden för allmänheten är stora och överväger de negativa effekterna som orsakas av inskränkningarna i markanvändningen. Föreskrifterna är anpassade till vad som behövs för att uppnå och tillgodose syftet med naturreservatet. De är främst avsedda att begränsa skador på växt- och djurliv samt mark och vattenmiljöer. Vid avvägningen mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap. 25 § har Länsstyrelsen funnit att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet ska uppnås.

Konsekvensutredning

Enligt förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning ska en bedömning om konsekvensutredning göras för ordningsföreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken. Dessa föreskrifter gäller rätten att färdas och vistas, och ordningen i övrigt i området och exemplifieras i förarbetena till miljöbalken (prop. 1997/98:45) som förbud mot åtgärder som annars hade varit tillåtna enligt allemansrätten.

I enlighet med vad som sägs i 4 och 5 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning, bedömer Länsstyrelsen att föreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken innebär så begränsade kostnadsmissiga och andra konsekvenser att det saknas skäl för en konsekvensutredning av regelgivning.

Uppllysningar

Föreskrifterna under C ovan, enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas och om ordningen i övrigt inom naturreservatet, gäller omedelbart även om beslutet överklagas.

Länsstyrelsen vill erinra om att utöver reservatsföreskrifterna gäller även andra lagar, förordningar, och föreskrifter för området. Reservatet omfattas av strandskyddsbestämmelserna i 7 kap. 13 - 18 §§ miljöbalken. Beslut om bygglov innebär inte att dispens från reglerna om strandskydd och reservatsföreskrifterna har beviljats. Inom naturreservat är det Länsstyrelsen som prövar ärenden om strandskydd. Vattenverksamheter, t.ex. anläggandet

av en brygga, är anmälnings- eller tillståndspliktig verksamhet enligt 11 kap. 9 § miljöbalken.

I naturreservatet finns det fornlämningar som är skyddade enligt 2 kap. kulturmiljölagen (SFS 1988:950). Enligt 2 kap. 6 § KML är det förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, planering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Före anordnandet av fasta renskötselåtgärningar ska samråd ske med Länsstyrelsen enligt 12 kap. 6 § miljöbalken, enligt vad som framgår av 7c § förordningen (1998:904) om anmälan för samråd.

Enligt 4 § skogsvårdslagen (1979:429) ska lagens bestämmelser eller föreskrifter inte tillämpas i den mån de strider mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 7 kap. miljöbalken.

Länsstyrelsen kan med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken medge dispens från meddelade föreskrifter om det finns särskilda skäl och om det är förenligt med reservatets syfte.

Enligt 29 kap 2 och 2a §§ miljöbalken gäller bland annat att brott mot föreskrift som meddelats enligt 7 kap. miljöbalken kan medföra straffansvar. Har någon vidtagit åtgärd i strid med meddelad föreskrift, kan Länsstyrelsen enligt 26 kap 9 och 14 §§ miljöbalken vid vite förelägga om rättelse.

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, se bilaga 3. Den som vill göra anspråk på ersättning eller kräva inlösen av fastighet ska väcka talan hos mark- och miljödomstolen mot staten inom ett år från det att beslutet på vilket anspråket grundas har vunnit laga kraft. I annat fall går rätten till ersättning eller inlösen förlorad.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Helene Hellmark Knutsson med marin handläggare Kristin Dahlgren som föredragande. I den slutliga handläggningen har också Henrik Sporrang, naturvårdshandläggare, Jeanette Joelsson, antikvarie och Johnny Berglund, marin handläggare, medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Helene Hellmark Knutsson

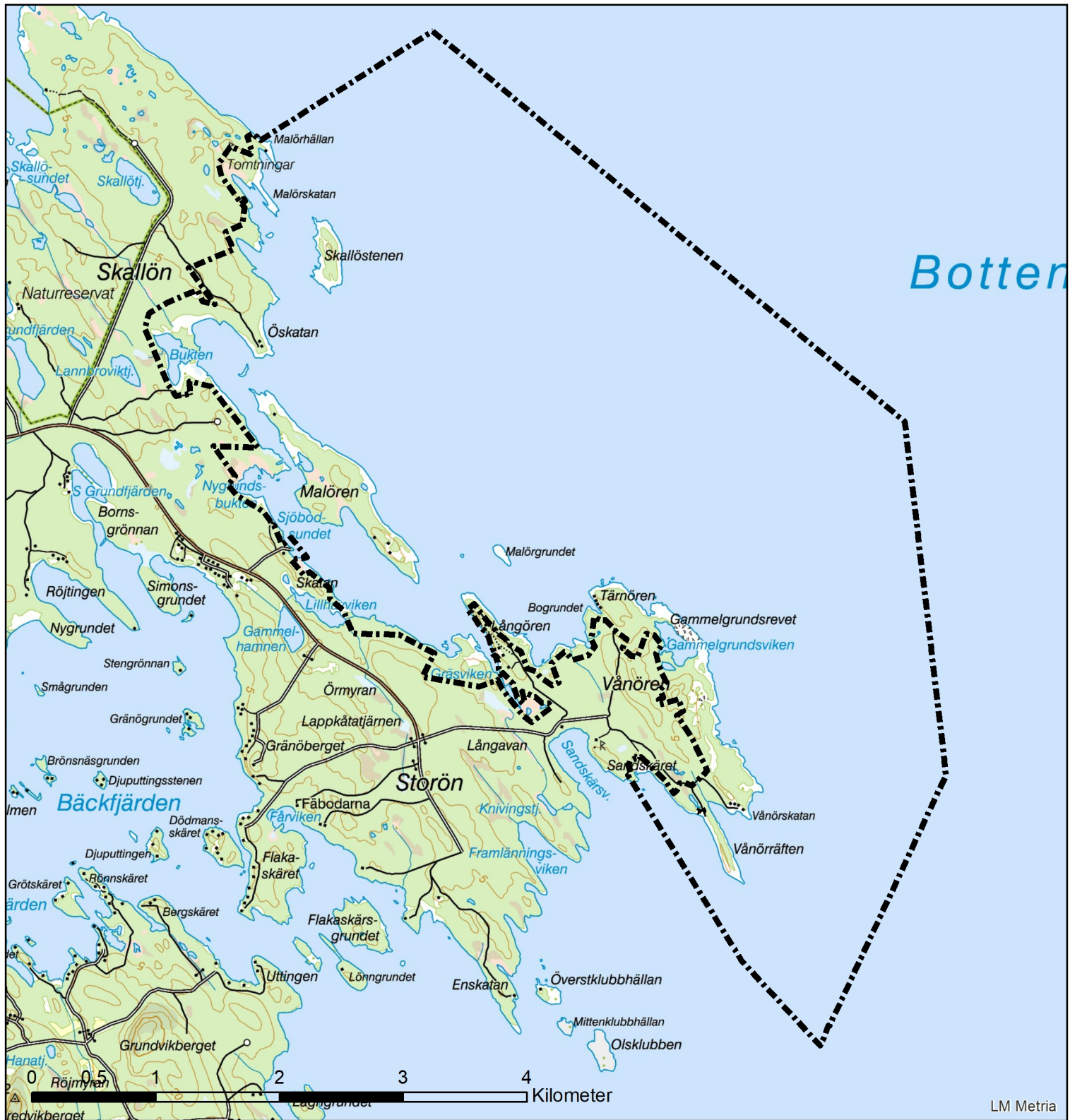
landshövding

Kristin Dahlgren

marin handläggare

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Skötselplan inkl. bilagor

LM Metria

Naturreservat

Malören - Vånören

Skellefteå kommun
Västerbottens län

Bilaga 1 till beslut
med dnr 511-8747-2011

 Reservatsgräns

Länsstyrelsen
Västerbotten

Bakgrundskartor © Lantmäteriet

LM Metria

Länsstyrelsen
Västerbotten

Bilaga 2 till beslut

2022-03-09

Diarienummer
511-8747-2011
Arkivbetckning
2402296

1(36)

**SKÖTSELPLAN FÖR
NATURRESERVATET MALÖREN - VÄNÖREN
I SKELLEFTEÅ KOMMUN**

Foto: Länsstyrelsen

1. Syfte med säkerställande och skötsel

Syftet med naturreservatet är att vårda och bevara värdefulla havs-, skärgårds- och skogsmiljöer. Reservatets helhetsvärde med en mycket lång oexploaterad strandlinje, rika havsvikar och laguner, naturskogsartade skogar och andra naturmiljöer samt geologiska formationer ska bevaras. Syftet är även att bevara områdets rika växt- och djurliv med inslag av ovanliga och rödlistade arter samt att vårda och återställa värdefulla livsmiljöer för skyddsvärda arter. Vidare är syftet att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och naturmiljöer tillgodose behovet av områden för friluftslivet. Reservatet ska även kunna användas för naturstudier, undervisning och forskning. Naturreservatet innehåller också värdefulla kust- och skärgårdsanknutna kulturmiljöer som bidrar till förståelsen av landskapets utseende och funktion samt ökar friluftsvärdet i området.

Hur syftet ska uppnås

Syftet ska uppnås genom att reservatet i huvudsak tillåts utvecklas fritt och präglas av naturliga processer såsom landhöjning, trädens åldrande och dödande och stormfällningar. Det ska finnas möjlighet till åtgärder för att gynna skyddsvärda, rödlistade och fridlysta arter. Främmande arter ska kunna tas bort. Det ska vara möjligt att genomföra natur- och kulturvårdande skötsel samt restaureringsåtgärder av naturmiljöer. Möjlighet ska finnas att genomföra åtgärder för att stärka bestånden av fisk och andra vattenorganismer. Åtgärder ska också genomföras för att underlätta för friluftsliv i området samt för att tydliggöra fornlämningarna. Åtgärder får vid behov vidtas för att förebygga påverkan på växt- och djurliv samt slitage, till exempel markskador.

2. Prioriterade bevarandevärden

Prioriterade bevarandevärden är

- Grunda mjukbottnar med laguner, stora vikar och sund, blottade ler- och sandbottnar, ängar av kärlväxter, kransalgsängar samt rekryteringsområden för kustlevande rovfisk
- Grunda hårdbottnar med rev, skär och små öar (vattendelen), det fleråriga trådalgssamhället samt rekryteringsområden för strömming
- Områden speciellt viktiga för fåglar som öar och skär – häckningsplatser för kustfåglar såsom ejder och svärta
- Landhöjningskust med havsstrandängar, skogar och våtmarker

3. Uppgifter om naturreservatet

3.1. Fakta om naturreservatet

Namn: Malören – Vånören
Dossiernummer: 2402296
NVR-id: 2023249
Kommun: Skellefteå

2022-03-09

Diarienummer
511-8747-2011

Län:	Västerbotten
Lägesbeskrivning:	ca 35 km SO om Skellefteå och ca 20 km NO om Lövånger
Ekokarta:	22 L, 3f, 4e-f
Mittkoordinat:	7173941, 813054 (SWEREF99TM)
Naturgeografisk region:	29a, kustslätter och dalar med finsediment kring norra Bottenviken
Maringeografisk region:	Bottenviken
Gräns:	Se bifogad beslutskarta, bilaga 1
Markägare:	Enskilda markägare samt samfälligheter
Fastigheter:	Burvik 1:9, 1:20, 4:8, 23:1, 25:10, 26:1, Burvik S, Risböle 2:9, 2:12, 3:11, 9:1, 10:1, Risböle S, Storön 1:1, 1:3
Förvaltare:	Länsstyrelsen
Totalareal:	2540 hektar
Vattenareal:	2270 hektar
Landareal:	270 hektar
Areal produktiv skog:	160 hektar

3.2. Naturtyper och arter enligt Natura 2000

Naturresevatets Natura 2000 naturtyper enligt Natura naturtypskartan (NNK), kartering enligt Naturvårdsverket.

Naturtyp enligt NNK	Natura 2000-kod	Areal (ha)
Marint vatten	1000	1804
Blottade sand- och lerbottnar	1140	3
Laguner	1150	41
Glo	1154	1
Vikar och sund	1160	137
Rev	1170	233
Sten och grusvallar	1220	4
Skär och små öar, landdel	1621	2
Skär och små öar, vattendel	1622	45
Havsstrandängar	1630	40
Sandstränder med perenn vegetation	1640	1
Icke-Natura strand	1950	23
Sjöar	3100	6
Vattendrag	3200	0,1
Öppen icke-natura naturtyp	6960	2
Öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr	7140	2
Öppen substratmark	8900	21
Västlig taiga	9010	63
Landhöjningsskog	9030	89
Icke-Natura skog	9900	23

Malören - Vånören ingår inte i Natura 2000 men följande Natura 2000-arter har noterats i naturreservatet: bottnisk malört (1945), violett guldvinge (4038) och utter (1355).

Arten violett guldvinge omfattas av åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP).

3.3. Beskrivning av naturreservatet

Läge

Malören - Vånörens naturreservat ligger i Skellefteå kommun, ca 35 km SO om Skellefteå och ca 20 km NO om Lövsånger. Reservatet omfattar delar av den yttersta kustremsan, från Malörhällan på Skallön i norr till Sandskäret på Vånören i söder och sträcker sig därifrån ut i havet ca 2 km åt ost-nordost och ca 2,5 km åt syd-sydost. Havsområdet ligger i Bottenviken.

Naturreservatet Malören - Vånören (svartmarkerat) ligger cirka 35 km SO om Skellefteå.

Landskap

Kustområdet mellan Bjuröklubb och Bureå är mycket brutet och varierat, med många fjärdar, uddar, halvöar och nyss avsnörda havsvikar. Halvön Vånören på östra delen av Storön är den kraftigast exponerade kuststräckan i detta område. Vånören är mycket särpräglad och karg och den yttersta delen är i hög grad opåverkad av mänskliga störningar.

Stora delar av Malören - Vånören är mycket lite påverkad av människan. På bilden syns en opåverkad, exponerad strand. Foto: Länsstyrelsen

Området mellan Storön och Skallön består av det skyddade Sjöbodsundet och öarna Malören, Malörgrundet och Skallöstenen samt intilliggande strand- och vattenområden. I mellersta delen av Sjöbodsundet finns en liten havsvik – Nygrundsbukten som i norr avgränsas av Nygrundssudden.

Malören är näst efter Skötgrönnan den största skärgårdsön i den södra kommundelen, belägen 300 – 400 meter öster om fastlandet. Ön ligger exponerad mot öppet hav åt öster, men är väl skyddad från vindar i sydsektorn av Storön och Vånören. Malören har numera även viss landförbindelse med Buskgrundet via en smal, långsträckt våtmark med blåsäv, bladvass, ängsull och trädstarr.

Ön Malörgrundet ligger norr om Tärnören och Långören, ca 700 meter öster om Malörens södra del. Det är en ganska liten och måttligt svallad holme som ligger väl skyddad från vindar från sydsektorn. Skallöstenen är en mindre skärgårdsö som ligger just utanför Skallöns östra kust. Öarna är låga och långsträckta, orienterade huvudsakligen i nordväst-sydostlig riktning.

Havsvattnet är bräckt och har en salthalt på ca 3-4 promille. Generellt ökar salthalten med ökat djup och avstånd från kusten.

Geologi

Berggrunden består av omvandlade sedimentära bergarter (metagråvacka, delvis migmatiserad), enligt SGU:s berggrundskarta 22 L Rönnskär SV/SO. Dessa bergarter är karakteristiska för länets kustområde.

Morän är helt dominerande jordart inom reservatet. Inom området finns flera, mer eller mindre välutvecklade, smala valryggsformade moränryggar, s.k. drumliner, utsträckta i den dominerande isrörelseriktningen från nord-nordväst. I sydost på Vånören finns svallsediment samt berg i dagen utan jordtäckte nordväst och sydost om den från havet avsnörda Gammelgrundsviken, allt enligt SGU:s jordartskarta 22 K Skellefteå/ 22 L Rönnskär. Aktiva strandprocesser, i form av vågor och isskjuvning vintertid, torde ha utformat de grövre svallsediment som utgör Gammelgrundsviken och Vånörräften. Detta syns nu som långsträckta klapperstensrevlar. Vånörräften, som ligger i sydost på Vånören, sträcker sig åt sydsydost 700 - 800 meter ut i havet. Gammelgrundsviken sträcker sig i norrsydlig riktning på östra sidan av Vånören.

Omedelbart efter istiden låg hela området under vatten, men landhöjningen har ända sedan dess utgjort en ständigt förändrande kraft. Idag uppgår landhöjningen till ungefär 9 mm per år, en mycket hög siffra i såväl ett svenskt som ett globalt perspektiv. Medan landet har höjt sig ur havet har det ständigt formats av vågor, vind och is. På exponerade öar har allt finmaterial spolats bort från stora ytor och vidsträckta, mäktiga klapperstensfält har bildats.

Även under vattnet är höjdskillnaderna mestadels små. Medeldjupet inom naturreservatet är ca 9 m och 17 procent (395 ha) är grundare än 3 meter. I den yttre delen av reservatet återfinns djup på ca 20 meter, men endast 1,4 procent (32 ha) utgörs av områden djupare än 20 meter.

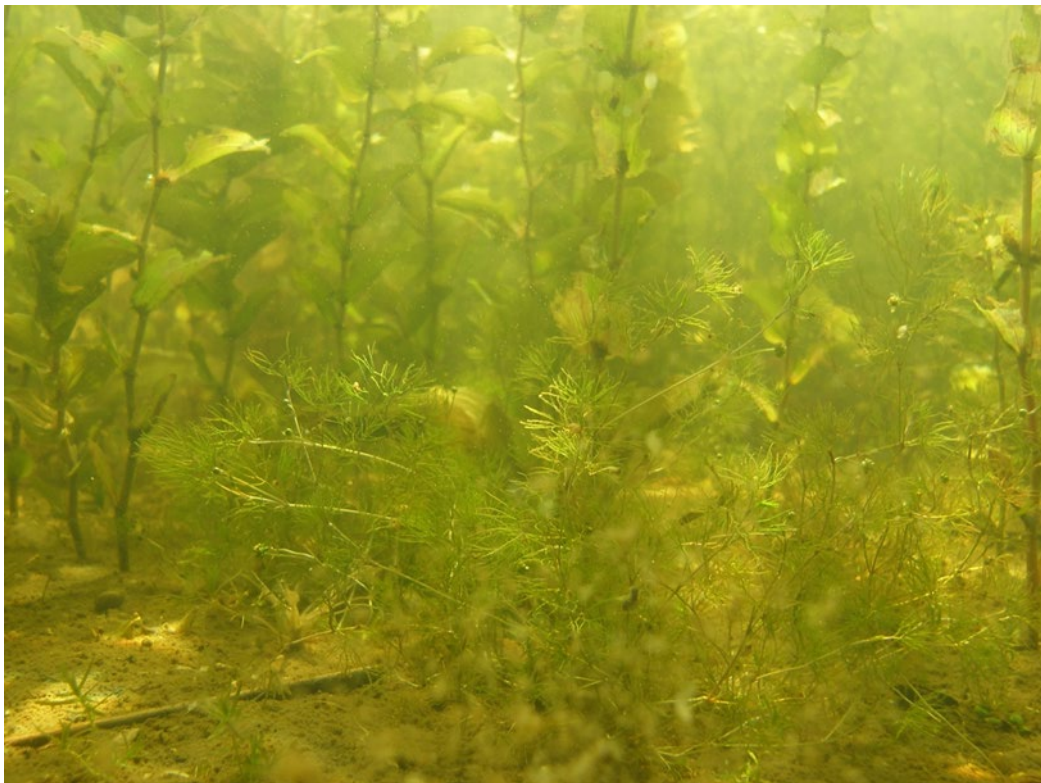
Marina miljöer

Den helt dominerande delen av reservatet utgörs av marina miljöer. De marina miljöerna har en hög biologisk diversitet och en stor mångfald av biotoper. Havsområdet består främst av mjuk- och hårbotten grundare än 20 meter. Ca 20 - 30 % av områdets marina miljöer är grundare än 6 m, och det är här den högsta biologiska diversiteten återfinns.

De grunda (< 6 m) mjukbottenarna består bland annat av de preciserade bevarandevärdena laguner, stora grunda vikar och sund, ler- och sandbottenar, kransalgsängar och ängar av kärlväxter samt rekryteringsområden för kustlevande rovfisk. De grunda sand- och grusbottenarna kan även utgöra lämpliga rekryteringsområden för sik. De grunda vikarna erbjuder skyddade lägen där näringsrikt finmaterial ansamlas och där vattentemperaturen under sommaren blir relativt hög, vilket skapar goda förutsättningar för en

mångfald av vattenväxter och smådjur. Det finns flera riktigt produktiva och artrika vikar i området. Gräsviken är ett exempel på en högproduktiv lagun där det förekommer stora individer av nateväxter och höstlånke. Nord-nordväst om Skallöstenen finns ett flertal grunda havsvikar med utbredda kran-salgsängar med borststräfsse, glansslinke och havsrufse.

Många av de högproduktiva vikarna är viktiga för varmvattenslekande fiskarter såsom abborre och gädda. Bukten och Nygrundsviken är exempel på vikar som idag fungerar som lekområden för bland annat abborre. Höga kärlväxter och kran-salgsängar är miljöer där fiskynglen kan söka föda och skydd. Livskraftiga populationer av rovfisk såsom abborre och gädda har en viktig ekologisk betydelse i Östersjöns ekosystem. Genom sin predation reglerar de mängden mindre fiskar, som storspigg, vilket leder till att små kräftdjur ökar i antal som i sin tur kan reglera påväxt av fintrådiga alger. Rovfisk bidrar därför till friska bestånd av vegetationsklädda bottnar.

I området finns många riktigt produktiva och artrika vikar. På bilden syns bland annat ålnate och sköldmöja. Foto: Länsstyrelsen

Till följd av landhöjningen uppstår kontinuerligt nya havsvikar som grundas upp och till slut snörs av från havet. När havsvikar snörs av från havet bildas så kallade glosjöar, dit havsvatten endast når vid kraftiga stormar. Glosjön på Malörens östra sida påverkas av sitt exponerade läge mot havet, där stötarna av havsvatten är vanligare förekommande än i skyddade områden. På den västra sidan av Malören ligger en glosjö inbäddad i strandängarna vid Malörsundet. Innanför Gräsviken på Vånören ligger två mindre glosjöar

med rik vattenvegetation. Här finns det gott om gropnate, rostnate, hästsvans, korsandmat och vanlig igelknopp. Glosjöarna kantas av bladvass. Även dessa ligger inbäddade i stora havsstrandängar. En nyligen avsnörd glosjö ligger innanför Sörviken.

I området finns det många vackra och värdefulla vikar. Foto: Patrik Nygren

Den rödlistade arten slidnate har en rik förekomst i området. Slidnate tycks trivas bäst på grunda till medeldjupa bottnar i de skyddade eller väldigt skyddade partierna av området kring Malören samt i Gräsviken. Även den rödlistade arten uddnate har noterats i området. Bland ovanliga vattenväxter för Västerbottens kust som förekommer i reservatet kan även blomvass och kransslinga nämnas.

Den rödlistade arten slidnate (*Stuckenia vaginata*) är vanligt förekommande i området.
Foto: Länsstyrelsen

De grunda (< 6 m) hårdbottnarna innehåller bland annat de preciserade bevarandevärdena rev, skär och små öar (vattendelen) samt det fleråriga trådalgssamhället, här dominerat av brunalgen ishavstofs. På de exponerade reven och skären (vattendelen), växer en succession av ettåriga och fleråriga alger. Grönalger, såsom grönslick och getraggsalg, växer oftast grunt och övergår successivt till brunalger, såsom ishavstofs. Olika märkräfter och snäckor lever av algerna. Dessa miljöer kan utgöra värdefulla lekområden för kallvattenarten strömming.

I områdena djupare än sex meter är vegetationen generellt sett glesare. Vattenmossa, höga kärlväxter, slangalger och trådalger förekommer sporadiskt. Svampdjur, som har en viktig funktion i att filtrera vattnet, förekommer på hårda moränbottnar. Svampdjuren tar upp plankton och annat organiskt material vilket bidrar till lägre grumlighet i vattenkolumnen. Idag finns inga studier på mjukbottenfaunan från området, men det är troligt att de lite djupare bottnarna hyser en förhållandevis rik och naturlig biologisk mångfald av mjukbottenfauna.

Kustfågelfaunan i området är rik och karakteristisk för Bottenviken. Sjöbod-sundet är en bra häcknings- och rastlokal för sjöfåglar. I området häckar bland annat ejder och svärta. Andra kustfågelarter som regelbundet uppträder i området är skedand, roskarl, silvertärna, skrântärna, gråtrut och havsörn. Vid kustfågelinventeringen 1978 noterades tillfälligt svarthakedopping och salskrake. Vånören är en lämplig havsudde för att studera höststräcket av fåglar förbi Skellefteås kust.

Sjöbodsundet är en attraktiv häcknings- och rastningslokal för många fåglar, t.ex. änder och vadare. Foto: Patrik Nygren

Stränder

Reservatet har en lång mestadels oexploaterad strand med varierande exponeringsgrad och substrat. Stränderna uppvisar en stor variation, med allt från exponerade stränder med klipphöllar eller block, till skyddade vikar med vida strandängar, finsediment eller sand. Stränderna präglas dessutom av en naturlig succession på grund av landhöjningen.

De exponerade delarna av reservatet domineras av sten- och blockstränder med gles vegetation. Karaktärsväxter är kråkvicker, östersjötåg, strandärt, strandråg och krypven. Här och var är örtfloran mer sammanhängande med stort inslag av t.ex. rödven, rödblära och åkerbär. Förkrympta havtornsbuskar förekommer här och var. På Vånörens östra sida, Gräsvikens västra sida samt i den nordligaste delen av reservatet breder vackra klipphöllar ut sig. Sten- och grusvallar, med en naturlig succession av ris och buskar, hittas öster om Gammelgrundsviken. Det exponerade Malörgrundet domineras av block, liksom stora delar av Malören. På Malörens södra del och längs östra stranden finns även klapperstensfält med inslag av större block och höllar som saknar sammanhängande skogsvegetation.

Vackra hällar norr om Gammelgrundsviken. Foto: Länsstyrelsen

I de mer skyddade strandområdena vid Sjöbodsundet, Bukten, Skallöstenen och Buskgrundet finns artrika havsstrandängar med madrör, krypven, salttåg, strätta, vänderot, slätterblomma, ormtunga och sumpmåra. Strandängen kantas av en smal yttre vegetationszon med knappsäv och blåsäv. Här kan artrikedomen av fåglar och insekter vara stor. Den sällsynta och fridlysta fjärilen violett guldvinge har hittats i relativt stort antal på havsstrandängarna vid Sjöbodsundet och vid Nygrundsbukten tillsammans med värdväxten ormrot.

Skog och öppna substratdominerade marker (skog, hållmarker och klapperområden)

Både på fastlandet och ute på de större öarna Malören/Buskgrundet och Skallöstenen finns en del skogsmark, öppna hållmarker samt grus/sand- och klapperområden.

Utmed havsstränderna finns unga landhöjningsskogar som aldrig har avverkats. I zonen närmast havet finns oftast en smal bård av lövträd. I regel domineras bården av gråal, men den innehåller även allmänt med björk och rönn. Ovanför albården vidtar barrskog. På fuktig mer näringsrik mark är det granen som dominerar medan tallen är vanligare på torr näringsfattig mark.

Närmast havet finns en bård av alskog, s.k. landhöjningsskog. Foto: Länsstyrelsen

På flera håll i reservatet finns utpräglat naturskogsartade granskogar. Ute på Malören, innanför Gräsvikbukten, vid Nygrundsviken, kring Öskatan och i ett område väster om Gräsviken växer granskogen tät och snårig, ställvis med grova och resliga granar. I naturskogarna finns gott om död ved i form av torrträd och lågor i olika stadier av nedbrytning. Den döda veden gör att vedsvampfloran är väl utvecklad och inkluderar flera rödlistade arter, exempelvis harticka och rosenticka, som är karakteristiska arter i naturskogar.

Död ved är viktigt för många vedlevande svampar. Foto: Länsstyrelsen

I anslutning till de skyddade vikarna finns vildvuxna kustlövsskogar med blågråal, klibbal, rönn och gott om döda lövträd som erbjuder utmärkta livsmiljöer för lövskogslevande naturskogsarter.

Mellan Vånören och Tärnören finns ett mosaikområde med karga talldominerade kustskogar, hållmarker, öppna sandområden och klapperfält. I tallskogen och på hållmarkerna finns gott om 200 - 300 år gamla tallar. På sand-, grus- och klapperområdena växer utbredda mattor av mjölon och stenlevande mossor och lavar, bland annat olika påskrislavar och snölav. I de sandiga-grusiga områdena öster om Gammelgrundsviken växer de sällsynta korsblommiga växterna rockentrav, bergkårel och grådaba. I de öppna sandfälten ser man ofta ärtröksvamp. I kanten av de öppna områdena växer små vindpinade grankloner och solitära rönnar och gråalar. Förekomsterna av de mycket sällsynta lavarna grenlav och finflikig brosklav på barr- och lövträd i de här halvöppna miljöerna är värda ett särskilt omnämnande.

Den väldigt sällsynta finflikiga brosklaven (*Ramalina roesleri*) förekommer på flera platser i reservatet. Foto: Länsstyrelsen

Området kring sjön Gammelgrundsviken är mycket naturskönt. På Gammelgrundsviken finns stora klapperstensfälten med tydligt utformade strandvallar. Klapperstensfälten är fläckvis bevuxna med lågväxt hedvegetation där kråkris, mjölon, raggmossor och påskrislavar är dominerande inslag. Däremellan håller buskartade björkar, rönnar och granar långsamt på att etablera sig.

Perifert i området förekommer några mindre områden med yngre skog som är tydligt påverkad av skogsbruk.

Sötvattensmiljöer och våtmarker

Innanför Gammelgrundsviken ligger Gammelgrundsviken och Gammelgrundshålet. De är gamla havsvikar som genom landhöjningen har övergått till sjöar. I strandzonen runt Gammelgrundsviken växer t.ex. sprängört, kabbleka och gultåtel.

Myrarna inom området utgörs nästan helt av näringsfattiga våtmarkstyper. Det finns trädbevuxna myrar som främst är bevuxna med tall och ibland gran. De är övergångsformer mellan mossar och fattiga kärr där fältskiktet domineras av ris såsom dvärgbjörk, skvattram, ljung, tuvull och klotstarr. De öppna våtmarkerna domineras av mjukmattor med vitmossa, flaskstarr och trådstarr.

Några mindre bäckar återfinns inom reservatet. Dessa har sitt ursprung från sjöar eller landområden i närområdet och mynnar i havet. Bäckarna är i allt väsentligt orörda.

Gammelgrundsviken har genom naturlig succession snörpts av från havet och bildat en sjö.
Foto: Länsstyrelsen

Intressanta växt- och djurarter i området

Inom området finns flera noteringar av rödlistade, ovanliga och naturvårdsintressanta arter: slidnate (*Stuckenia vaginata*), uddnate (*Potamogeton friesii*), ävjebrodd (*Limosella aquatica*), skörsträfsse (*Chara globularis*), blomvass (*Butomus umbellatus*), kransslinga (*Myriophyllum verticillatum*), havsnajas (*Najas marina*), höstlånke (*Callitriche hermaphroditica*), ishavstofs (*Battersia arctica*), havtorn (*Hippophaë rhamnoides*), strandaster (*Tripoliom pannonicum*), bottnisk malört (*Artemisia campestris subsp. bottnica*), rockentrav (*Turritis glabra*), vårfingerört (*Potentilla crantzii*), bergkårel (*Erysimum strictum*), grådraba (*Draba incana*), sumparv (*Stellaria crassifolia*), källört (*Montia fontana*), ormrot (*Bistorta vivipara*), rosenticka (*Rhodofomes roseus*), harticka (*Pelloporus leporinus*), ullticka (*Phellinidium ferrugineofuscum*), kötticka (*Leptoporus mollis/erubescens*), stjärntagging (*Asterodon ferruginosus*), granticka (*Porodaedalea chrysoloma*), vedticka (*Fuscoporia viticola*), finflikig brosklav (*Ramalina roesleri*), grenlav (*Evernia mesomorpha*), kurragömmamossa (*Haplomitrium hookeri*), storlom (*Gavia arctica*), svarthakedopping (*Podiceps auritus*), grågås (*Anser anser*), skedand (*Spatula clypeata*), snatterand (*Mareca strepera*), salskrake (*Mergellus albellus*), svärta (*Melanitta fusca*), ejder (*Somateria*

mollissima), bergand (*Aythya marila*), alfågel (*Clangula hyemalis*), silvertärna (*Sterna paradisaea*), skrântärna (*Hydroprogne caspia*), dvärgmå (*Hydrocoloeus minutus*), gråtrut (*Larus argentatus*), kustlabb (*Stercorarius parasiticus*), rödbena (*Tringa totanus*), strandskata (*Haematopus ostralegus*), roskarl (*Arenaria interpres*), havsörn (*Haliaeetus albicilla*), fiskgjuse (*Pandion haliaetus*), lärkfalk (*Falco subbuteo*), stenskvätta (*Oenanthe oenanthe*), törnskata (*Lanius collurio*), törnsångare (*Curruca communis*), violett guldvinge (*Lycaena helle*) och utter (*Lutra lutra*).

Kulturmiljövärden

Kultuhistorisk beskrivning, fiskelägena

Vånörens och Tärnörens fiskelägesbebyggelse har under flera århundraden tillhört byn Risböle. Vid avvittringen 1784 - 85 fanns tre bönder i byn och lantmätaren noterade att jordmänen på åker och ängar i Risböle by var ”*mycket swag och skjenländig*” och även utägorna och mulbetet var otillräckligt. Byn ansågs vara en bland de svagare byarna i Lövångers socken och fisket hade en stor betydelse för försörjningen. Vånörens och Tärnörens fiskelägen ligger på halvön Vånören. Vånörens fiskeläge finns längst ut på sydöstra delen av Vånören och Tärnörens fiskeläge i norra delen av halvön. Vid avvittringen 1785 ansåg bönderna att på grund av byns svaga odlingsmöjligheter så måste byn få behålla sin urgamla rättighet till mulbete och fiske ute i skärgården på Storön och Vånöarne. Mycket av fisket delades dock med grannbyn Uttersjö. Avvittringen beviljade detta och i handlingarna har lantmätaren skrivit;

”utwiste Landtmätarens beskrifning, att byamännen i skiärgården med not och nät idka fiske höst och vår, allenast till husbehof ”

(Lantmäterimyndighetens arkiv 24LÖR526).

Fiskelägesbebyggelse och de omkringliggande fornlämningsmiljöerna visar tydligt hur fisket under en lång tid varit en viktig och nödvändig resurs för människors uppehälle längs västerbottenskusten. Det är först under 1700-talet som vi får specialiserade fiskare längs vår kust. Fram till dess var det bönder och städernas fiskeborgare som bedrev husbehovsfiske.

Vånören

Vid slutet av 1800-talet fanns på Vånörens fiskeläge sex fiskestugor och tillhörande bodar. Idag består fiskeläget av fem stugor, tre skötbodar och bryggor. Här finns även tydliga spår av en gistgård. Alla stugor nyttjas. Den s.k. Fermstugan är från 1700-talet och stod ursprungligen i Tärnörens fiskeläge. De övriga stugorna är uppförda under 1940 - 50-talen. Trots vissa mindre förändringar av de rödfärgade stugorna har de bevarat sin småskaliga, enkla karaktär. De moderna attributen är få och dominerar inte i miljön.

Signifikant är de låga, små stugorna, stigarna och att marken kring stugorna är gemensam och inte privatiserad.

Vånörens fiskeläge med sin småskaliga, enkla karaktär. Foto: Länsstyrelsen

Tärnören

I Tärnörens fiskeläge ligger fiskestugorna på rad längs den klapperstensformade stranden. Här finns idag fyra stugor och skötbodar. I några fall är skötbodarna hopbyggda med stugan. En av skötbodarna är timrad med spåntak. Stugorna är små och låga och tre av dem är timrade och kan vara uppförda under 1700 - 1800-talet. Här finns även en timrad skötbod från den äldre generationen byggnader men den är i mycket dåligt skick. Den fjärde stugan som ligger längst norrut är byggd under 1950-talet. Flera av stugorna har fått tillbyggnader och ändringar som inglasade verandor och ny exteriör panel. Trots dessa moderniseringar och förändringar av stugorna är mycket av platsens ursprungliga struktur och karaktär bevarad.

Tärnörens fiskeläge ligger vackert till. Foto: Länsstyrelsen

Fisket längs norrlandskusten

Fiskelägesbebyggelsen på Tärnören och Vånören ingår i ett karaktäristiskt mönster av fiskeplatser som finns längs efter Västerbottenskusten. Fisket utgjorde en mycket viktig näringsgren i naturhushållningen. De bevarade fiskelägena och lämningarna efter fisket är idag bevisen på hur havets naturresurser nyttjades förr.

Fiskelägen anlades vid goda fiskevatten och genom hävd hade här byarna sina fisken. Vid avvitrningen och laga skiftet avsattes dessa platser som samfälligheter för byarna men de flesta fiskeplatser hade redan nyttjats under lång tid. Det rörliga fisket var fritt för alla medan fasta fiskeredskap krävde hemmansinnehav. Större notfiske som bedrevs från år till år var ett sådant som krävde del i byn.

Skatteägare i byn hade rätt att nyttja fiskeplatserna och sätta upp bodar och gistgårdar. De som ej ägde del i byn fick nyttja fiskeplatserna enligt sedvanerätt eller mot en avgift till bymännen. Vid flera fiskelägen upprättades s.k. hamnordningar som stadgade hur fisket skulle bedrivas.

De långa avstånden och det faktum att båtarna drevs av åror och segel gjorde det omöjligt att färdas mellan hemmet och fiskeplatserna varje gång fiskeredskapen skulle vittjas. Därför anlade byborna inom samfälligheten fritt fiskestugor för övernattnings och bodar för fiskets behov. Större fiskelägen anlades dit hela familjen flyttade ut under sommaren. Fiskelägena anlades i skyddade lägen, ofta på öarnas läsidor i väst-nordlägen, så att fiskarna

säkert kunde gå i land med båtarna. Här låg båthus, eller båtlänningar, sjöbodar för förvaring av fiskeattiraljer, nät, notar, draggar, tunnor osv. En liten bit upp på land låg boningshuset och här fanns även gistgårdsvallen med torkställningar och skötarna. Ibland fanns även ett kapell. Lite längre bort låg betesmarken för getter och kor. Fiskelägen kan ha flyttats flera gånger vartefter landhöjningen har grundat upp det gamla och man behövde skapa nya hamnlägen.

Det samfällda ägandet innebar att miljöerna hölls fria från gränsmarkörer. Privata tomter existerade inte. Fiskelägena beboddes inte permanent utan de besöktes endast tillfälligt när fisken ”gick till”. Fisket gav bönderna mat både för dagen och för lagring men även en möjlighet till extra inkomst då överskottet kunde säljas. Fiskelägena förlorade mycket av sin funktion när båtmotorerna blev vanliga in på 1900-talet. Men bruket att åka ut till fiskestugorna har inte försvunnit – stugorna har fått en ny roll som sommarstugor!

Kulturhistoriskt värde

Tärnören och Vånören är till sin karaktär mycket typiska för de västerbottiska fiskelägena. Specifikt är den glesa bebyggelsen med endast 4-5 individuellt ägda stugor och för fisket så typiska ekonomibyggnader, sjöbodar och båthus. Stugorna är små och enkla, vanligtvis rödmålade. Vistelsen på fiskelägena kunde vara i fler månader och ibland togs mindre kreatur med ut. Betesdjuren gick fritt och betade och även på Tärnören och Vånören har betande djur tidigare hållit omgivningen öppen från vegetation. På fiskelägen kan det finnas spår av sommarladugårdar, potatisland m.m.

Bebyggelsemiljöerna i Vånörens och Tärnörens fiskelägen har mycket höga bevarandevärden. Miljöerna har ännu kvar en tydlig karaktär av fiskeläge genom sin geografiska placering, de småskaliga, enkla stugorna, de bevarade skötbodarna, bryggorna och gistgårdarna samt en ägostruktur som fortfarande utgörs av samfällt ägande. Den nuvarande fiskelägesbebyggelsen utgör tillsammans med de s.k tomtningarna, husgrunderna, båtlänningarna och gistgårdarna på de äldre fiskelägesplatserna en viktig del av den historiska kontinuitet som idag går att ”läsa” på platserna. Dessa spår och miljöer ger idag en historiskt viktig dimension till platserna och visar att ”behoven” på ett fiskeläge alltid var kopplade till fisket.

Vånörens fiskeläge är ett bra exempel på det samfällda ägandet som är typiskt för fiskelägen efter norrlandskusten. Foto: Länsstyrelsen

Fornlämningar på land och fartyglämningar i havet

På Vånören finns spår efter de första etableringarna av fiskebebyggelsen i form av lämningar efter husgrunder, båtlämningar, labyrint, tomtningar och gistgårdar. Dessa lämningar är idag lagskyddade fornlämningar. De första delarna av Vånören började sticka upp ovan havsytan för mer än 1000 år sedan. De äldsta fornlämningarna verkar ha uppkommit tidigast under 1300-1400-talen.

Fornlämningarna är koncentrerade dels till den norra delen av reservatet, dels till området mellan Gräsviken och Gammelgrundsrevet på norra Vånören och Storön, se karta nedan.

Tomtningar anses generellt vara den äldsta lämningen efter skärgårdsnäringarna och sätts framförallt i samband med säljakten under vårvinter och höst. På Vånören finns inga tomtningar i det högst (äldsta) belägna området med fornlämningar. Däremot finns det en gistgårdsvall med 50 gistgårdsrösen och en tomt med en spismursrest, troligen efter en mindre byggnad (L1938:3781). Sannolikt är detta spår efter strömmingsfisket.

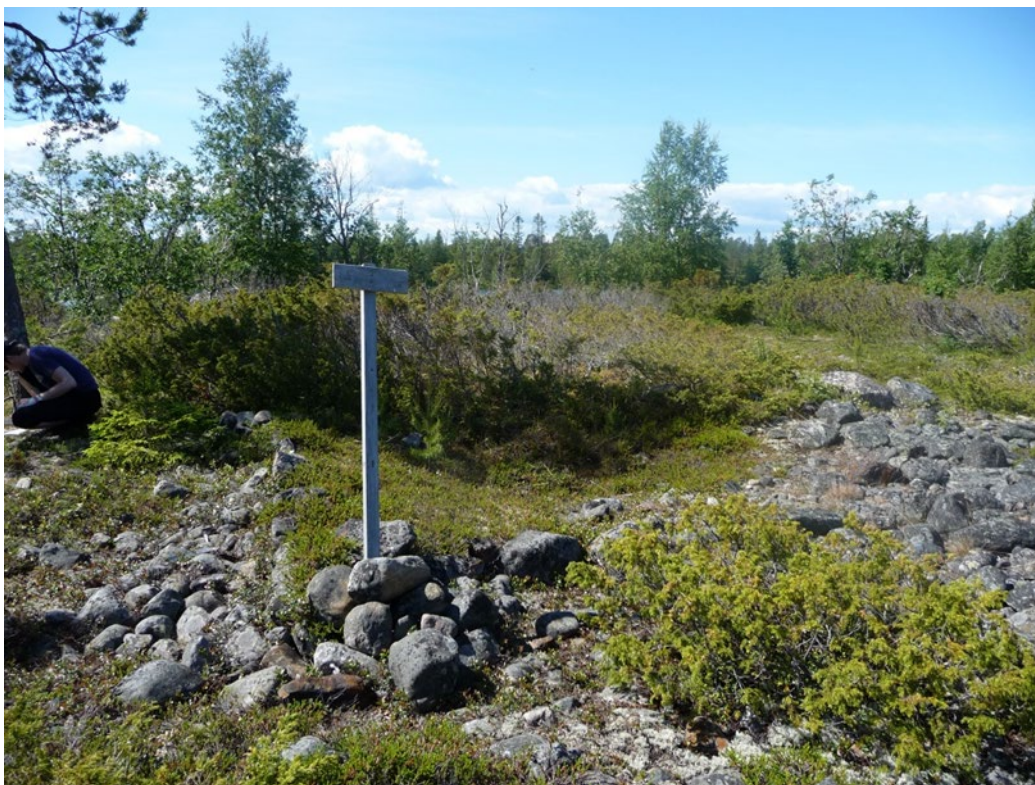

Utppekade fornlämningsområden inom reservatet. a) L1938:3850, b) L1938:3781, c) L1938:3872, d) L1939:6013, e) L1939:7212 och f) L1939:5906

Fornlämningar nära Tärnörens fiskeläge. Här ser vi gistgårdsrösen som är lämningar efter gistgården där man hängde upp näten. Foto: Länsstyrelsen

Strax NV om L1938:3781, nära Tärnörens fiskeläge, finns ytterligare ett område med fiskelägeslämningar (L1938:3872). Här finns ett område som innehåller en tomtning, två husgrunder, två båtlämningar och två gistgårdar. Den ena gistgården är stor, ca 170 m lång, bestående av ca 170 små gistgårdsrösen fördelade i 2-4 parallella rader. Längst i SÖ av området finns en kompassros. Strukturen i området är väldigt karaktäristisk för fiskelägen där man finner båtlämningarna längst ner mot vattnet, bodar och husgrunder närmast intill och ovan dessa låg gistgården där nät och fiskustrustning hängdes upp. Lämningarna är inte C 14- daterade men är geografiskt placerade så att det med stor sannolikhet är föregångaren till Tärnörens fiskeläge. Bortanför fiskelägeslämningarna så ligger dagens stugor som troligen är uppförda omkring 1700-1800-talet. Stugområdet är karaktäristiskt för fiskelägen vid vår kust. På grund av den förhållandevis snabba landhöjningen så verkar det som att få fiskelägen har brukats kontinuerligt under flera hundra år. I stället har fiskelägen övergetts när hamnen har grundats upp och det blev svårare att komma in och ut med båtarna. Istället har man anlagt ett nytt fiskeläge vid en ny naturhamn. Även på Gammelgrundsrevet finns lämningar efter ett fiskeläge (L1938:3850). Lämningarna här består av en husgrund, en källargrop, en möjlig lämning efter en brygga och en gistgård m.m.

Fornlämningar vid Gammelgrundsviken. Sannolik husgrund efter fiskelägesbebyggelse.
Foto: Länsstyrelsen

På Skallön, i reservatets norra del, finns lämningar efter ett fiskeläge (L1939:5906). Här finns fler husgrunder efter fiskestugor, bodar och kokhus för fiskberedning. Men även två stora f.d. gistgårdar. Den ena består av mer än 200 gistgårdsrösen.

Det finns uppgifter om fartygslämningar i havet utanför Vånören och Malören. Två skepp antas ha förlit SÖ om Vånören. Det ena, Aurora, avgick från Uleåborg i Finland med Stockholm som mål men förliste utanför Vånören år 1779. Auroras hemmahamn var Luleå. Olika rapporter anger att fartyget varit utrustat med 2 kanoner och dessa ska ha bärgats till Skellefteå. Det andra skeppet seglade under namnet Barsviken, en träslup med segel. Det ska ha förlit utanför Vånören omkring 1864/65. Fartyget kom från Stockholm och skulle till Törefors och hade spannmål och styckegods i lasten. Hemmahamn var Härnösand.

Uppgifterna om positionerna för fartygen är osäkra. När fartyg sjunker så driver det och även efter att det blivit en vrakplats så kan det flyttas av strömmar eller is.

Friluftsliv

Reservatet är ett ostört och naturskönt kust- och skärgårdsområde, med vackra klippfallar, klapperstensfält och fina strövstigar som kan vara mycket attraktivt för besökare. Sandstränderna vid Långören och norr om

Gammelgrundsviken på Vånören kan utgöra trevliga utflyktsmål. Området närmast Vånören är ett fint område både för friluftsliv och kulturmiljö. Den vackra skärgårdsmiljön kan även vara attraktivt för båtfolk. Reservatet lämpar sig bland annat för bad, fiske och snorkling. Exempel på fina områden att snorkla i är bland annat Bukten, området mellan Malören och Sjöbodsundet och Gräsviken. Har man tur kan man här få syn på en liten gädda eller abborre.

Idag nyttjas Malören - Vånören huvudsakligen av människor i närområdet. Dessa utgörs främst av stugägare.

Sandstranden norr om Gammelgrundsviken är ett trevligt utflyktsmål. Foto: Länsstyrelsen

4. Skötselområden för naturvärden

Reservatet är indelat i 6 skötselområden med utgångspunkt från de övergripande naturtyperna/kulturmiljöerna i området samt de åtgärder som ska genomföras inom respektive skötselområde (bilaga 1). Skötselområdena kommer med tiden att förändras genom landhöjning, sedimentation samt vegetationssuccession vilket gör att områdenas gränser mot varandra med tiden kommer att förändras. För varje skötselområde redovisas bevarandemål och skötselåtgärder. För samtliga skötselområden gäller att främmande arter ska kunna tas bort vid behov.

4.1. Skötselområde 1: Marina djupa bottnar

Med djupa bottnar avses bottnar djupare än 6 meter. Majoriteten av skötselområdet ligger mellan 6 och 20 meter, endast någon enstaka procent är djupare än 20 meter. Naturtypen rev (116 ha) ingår i skötselområdet. Därutöver finns även mjukbottnar och övrig hårbotten. Vattenmossa, höga kärlväxter, slangalger och trådalger förekommer sporadiskt. Svampdjur, som har en viktig funktion i att filtrera vattnet, förekommer på hårda moränbottnar. Svampdjuren tar upp plankton och annat organiskt material vilket bidrar till lägre grumlighet i vattnet. De exponerade reven med successionen av fintrådiga alger kan ha stor betydelse som reproduktionsområde för strömming.

Bevarandemål

De djupa bottnarna präglas av god vattenkvalitet och naturlig vattenomsättning. Skötselområdet ska ha försumbar belastning i form av utsläpp och läckage av övergödande näringsämnen, olja, miljögifter och försurande ämnen. Främmande arter som utgör ett hot mot den naturliga biologiska mångfalden ska inte förekomma. Skötselområdet ska vara opåverkat av fysisk exploatering och arealerna av de ingående naturtyperna ska inte minska annat än genom naturliga processer, såsom landhöjning. Skötselområdet ska fungera som lek-, reproduktions – och uppväxtmiljö för fisk.

Skötselåtgärder

Åtgärder för att stärka bestånden av fisk och andra vattenlevande organismer ska göras vid behov. Det kan till exempel röra sig om att ta bort gamla nät eller annat skräp som påträffas på bottnarna. I övrigt ska miljöerna utvecklas fritt utifrån naturliga processer med de strukturer och artsamhällen som hör dessa naturtyper till.

4.2. Skötselområde 2: Marina grunda bottnar

Skötselområdet omfattar mjuk – och hårbottnar ner till ett djup av 6 meter. Inom skötselområdet finns naturtyperna laguner (41 ha), blottade ler- och sandbottnar (3 ha), stora grunda vikar och sund (137 ha), rev (117 ha) samt skär och små öar, undervattensdelen (45 ha). Inom skötselområdet finns ängar av kärlväxter och kransalgsängar, det fleråriga trådalgssamhället samt de rödlistade arterna slidnate och uddnate. Skötselområdet har en hög biologisk mångfald. Inom detta grunda område är vegetationen särskilt känslig för fysisk påverkan, som exempelvis grumling och propellerskador.

De grunda, skyddade havsvikarna är de mest produktiva och artrika. Dessa områden fyller en hög ekologisk funktion genom att bland annat utgöra viktiga rekryteringsområden för varmvattensarter, som exempelvis abborre och gädda samt viktiga rast - och födosöksområden för kustfåglar. De exponerade reven med successionen av fintrådiga alger kan ha stor betydelse som reproduktionsområde för strömming.

Grunda bottenar med kransalgsängar och höga växter utgör bra lek- och uppväxtområden för fisk. Foto: Länsstyrelsen

Bevarandemål

De grunda miljöerna har god vattenkvalité och naturlig vattenomsättning med en naturlig variation i salthalt och temperatur. Skötselområdet ska ha försumbar belastning i form av utsläpp och läckage av övergödande näringsämnen, olja, miljögifter och försurande ämnen. Arealen långskottsvegetation ska inte minska. Undervattensvegetationen ska vara artrik och endast variera utifrån naturliga förhållanden. De rödlistade arterna slidnate och uddnate ska finnas. Främmande arter som utgör ett hot mot den naturliga biologiska mångfalden ska inte förekomma. Skötselområdet ska vara opåverkat av fysisk exploatering och arealerna av de ingående naturtyperna ska inte minska annat än genom naturliga processer, såsom landhöjning. Det ska finnas fria passager för djur, växter, migrerande fisk, samt sediment och organiskt material utan att antropogena hinder skapas i form av byggnation, muddring, dumpning etc. Skötselområdet ska fungera som lek-, reproduktions- och uppväxtmiljö för fisk, samt rast- och födosökslokal för fåglar.

Skötselåtgärder

Åtgärder ska vid behov vidtas för att gynna sällsynta och rödlistade arter, såsom slidnate och uddnate. Åtgärder för att stärka bestånden av fisk och andra vattenlevande organismer ska göras vid behov. Det kan till exempel röra sig om att skapa lekbottenar eller att ta bort gamla nät eller annat skräp som påträffas på bottenarna. Fysisk, hydrologisk eller biologisk restaurering, som till exempel borttagande av gamla pirar eller andra ej underhållna anläggningar samt återplantering av marina växter, ska göras vid behov. Innan

gamla pirar eller andra anläggningar tas bort bör samråd med antikvarisk personal genomföras. I övrigt ska skötselområdet utvecklas fritt utifrån naturliga processer med de strukturer och artsamhällen som hör dessa naturtyper till.

4.3. Skötselområde 3: Stränder

Skötselområdet består av alla stränder inom reservatet. De är ofta oexploaterade och är av olika exponeringsgrad och marktyp. Stränderna präglas av naturliga successioner på grund av landhöjningen. Artrika och orörda havsstrandängar finns i de skyddade vikarna Sjöbodsundet, Bukten, Skallösten samt Buskgrundet. På havsstrandängarna vid Sjöbodsundet och vid Nygrundsbukten finns den sällsynta och fridlysta arten violett guldvinge och dess hävdgynnade värdväxt ormröt. De exponerade delarna av reservatet domineras av blockstränder. På Vånörens östra sida, vid Gräsvikens västra del samt i den nordligaste delen av reservatet finns klippstränder. Längst i sydost skjuter en långsträckt klapperstensrevel, Vånörräften, ut i havet. Även längst i norr sträcker sig en lång klapperstensrevel, Gammelgrundetsrevel, i nordsydlig riktning.

Havsstrandängar är vanligt i området. De är artrika på växter och bland annat viktiga för rastande fåglar. Foto: Länsstyrelsen

Bevarandemål

Utbredning av olika typer av havsstrandsvegetation ska präglas av naturliga processer såsom landhöjning, stormpåverkan samt sedimentation och

strömförhållanden. De ingående naturtyperna ska vara opåverkade från fysiska skador och inte minska annat än genom naturliga processer. Främmande arter som utgör ett hot mot den naturliga biologiska mångfalden ska inte förekomma. Havsstrandängarna med dess typiska arter och inslag av vindskyddande buskar och mindre träd ska fortsätta att utgöra en viktig livsmiljö för violett guldvinge. Förekomst av ormröt ska upprätthållas för att möjliggöra överlevnaden för arten. Havsstrandängarna ska även fortsätta vara artrika och viktiga för rastande fåglar. Stränderna ska inte vara nedskräpade.

Skötselåtgärder

Vid behov ska röjning och hävd genomföras för att gynna ormröt och violett guldvinge. Bårder av skyddande buskar och mindre träd ska lämnas kvar för att bibehålla vindskyddade strandängspartier. Vid behov ska träd och buskar avverkas för att skapa utökade habitat för violett guldvinge. Möjlighet ska finnas att genom röjning, hävd eller bete bibehålla öppna och artrika havsstrandängar. Om skräp ansamlas i stora mängder utmed stränderna ska det städas bort. Drivved ska dock ligga kvar. I övrigt ska skötselområdet utvecklas fritt.

4.4. Skötselområde 4: Skog och öppna substratmarker

Skötselområdet utgörs av olika typer av landhöjningsskogar och kustnära barrskogar. Närmast havet finns en smal lövskogsbård. Innanför albården växer kustgranskog eller kusttallskog som ofta har naturskogskaraktär med inslag av gamla träd och död ved. Skötselområdet omfattar även öppna eller glest skogklädda substratmarker i form av hällmarker, klapperstensfält och grus/sandområden.

Ångsartad strandlövskog. Foto: Länsstyrelsen

Bevarandemål

Skötselområdet ska huvudsakligen präglas av naturliga processer såsom landhöjning, nyetablering av träd, trädens åldrande och döende, stormfällningar samt insekters och svampars nedbrytning av ved. Lövrika successioner i olika faser ska finnas inom området, främst längs havsstränderna. Normalt hyser skogen betydande mängder död ved. I senare stadier kan skogen vara mer sluten. De öppna substratmarkerna kommer att vara öppna under lång tid men kommer delvis att långsamt växa igen med träd.

Skötselåtgärder

Skogen och de öppna substratmarkerna lämnas i huvudsak för fri utveckling. Vid behov ska natur- och kulturvårdande skötsel genomföras, som exempelvis röjning av träd och buskar för att bibehålla karaktären på de öppna substratmarkerna, om det behövs för att gynna den särpräglade florans och faunan i de områdena. Naturvårdshöjande åtgärder, som exempelvis lövgynnande åtgärder, skapande av död ved, naturvårdsbränning eller bränningsefterliknande åtgärder, ska kunna göras vid behov.

4.5. Skötselområde 5, Sötvattensmiljöer och våtmarker

Skötselområdet utgörs dels av havsvikar som genom landhöjningen har grundats upp, snörts av från havet och bildat sjöar. Innanför

Gammelgrundsrevet på Vånören ligger de numera helt avsnörda sjöarna Gammelgrundsviken och Gammelgrundshålet.

I skötselområdet finns också ett antal mindre vattendrag samt unga kustmyrar i olika utvecklingsstadier efter landhöjningen. Det är relativt opåverkade kärr med intermediär eller fattig vegetation.

I området finns några unga kustmyrar som har utvecklats under relativt kort tid efter landhöjningen. Foto: Länsstyrelsen

Bevarandemål

Sötvattensmiljöerna och våtmarkerna i området är i allt väsentligt opåverkade. Hydrologin ska vara ostörd och det ska inte finnas några avvattande eller tillrinnande diken eller körspår som medför negativ påverkan. Skötselområdet ska präglas av naturliga processer såsom nederbörd, grundvattenflöden och översvämningar och landhöjning. Dessa processer ska fortgå opåverkat av mänskliga ingrepp. Grundvattenytan ska variera naturligt och vara hög under större delen av året. Det ska finnas typiska arter av kärlväxter och mossor. Främmande arter som utgör ett hot mot den naturliga biologiska mångfalden ska inte förekomma.

Skötselåtgärder

Sötvattensmiljöerna och våtmarkerna inom reservatet ska i huvudsak lämnas för fri utveckling. Vid behov ska hydrologisk restaurering, som exempelvis igenläggning av diken, genomföras.

4.6. Skötselområde 6: Fiskelägen och fornlämningsområden

Skötselområdet utgörs av fiskelägena Vånören och Tärnören samt fornlämningsområdena. I fiskelägena finns fiskestugor som numera används som privata fritidshus. Omkringliggande marker består av stenig öppen/halvöppen rished med gräs, örter mm.

Bevarandemål

De småskaliga och karaktäristiska fiskelägena är levande bebyggelsemiljöer där stugorna och dess näromgivningar aktivt nyttjas för fritidsändamål på ett sätt som långsiktigt bibehåller de kulturhistoriska värdena. Den låga bebyggelsen är anpassad till den naturliga strandvegetationen och marken mellan stugorna är allmän utan fasta och privata anordningar. För den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen gäller att den ska bevaras och eventuella ombyggnader och förändringar ska undvikas eller utföras varsamt.

Omgivande landskap är öppet/halvöppet med inslag av spridda buskar och enstaka solitära träd eller trädgrupper/dungar.

Fornlämningarna ska vara fria från träd och slyvegetation.

Rester efter en båtlänning vid Tärnörens fiskeläge. Båtlänningen är en lagskyddad fornlämnning. Foto: Länsstyrelsen.

Skötselåtgärder

Stugorna vårdas och underhålls av sina respektive ägare. Länsstyrelsen och/eller Skellefteå museum kan på förfrågan bistå med rådgivning om tex underhållsmetoder, färgsättning, materialval osv. Omgivande marker vårdas av stugägare och/eller markägare så att den öppna karaktären behålls och så att näromgivningarna blir trivsamma för stugägarna. Vid behov kan länsstyrelsen, i samråd med stugägarna, genomföra röjningar för att bibehålla den öppna karaktären.

Fornlämningarna efter fiskelägena vid Tärnören (L1938:3872) och vid Gammelgrundsviken (L1938:3850) ska röjas fram, friläggas från sly och buskar. Större träd som växer direkt i fornlämningarna ska avlägsnas så att lämningarna inte skadas ytterligare av rötter. Dessa fornlämningar är prioriterade på grund av sina tydliga lämningar samt att de ligger i lättillgängliga områden. Lämningarna ska markeras upp så att besökare kan uppfatta konstruktionerna. Om träd eller buskar börjar växa i eller i närheten av övriga fornlämningar inom skötselområdet ska möjlighet finnas att röja fram och frilägga även dessa. Samråd med antikvarisk personal bör genomföras före åtgärd.

5. Skötsel för friluftslivet

Här redovisas mål och åtgärder för friluftsliv i reservatet, se bilaga 2.

5.1. Friluftslivets förutsättningar

Naturreseptatet ska nyttjas utifrån sina naturgivna förutsättningar. Naturreseptatet har goda förutsättningar för friluftslivsaktiviteter, t.ex. vandring, bär- och svamplockning, natur- och kulturstudier, bad, snorkling och fiske.

Tillgängligheten till reservatet är relativt god. En bom begränsar trafiken till Vånören, men möjlighet finns att ta sig fram till fots. Förutom de människor som nyttjar området idag förväntas besöksfrekvensen öka måttligt till följd av reservatsbildningen.

Mål för friluftslivet

Det övergripande målet för friluftslivet är att området ska vara tillgängligt för naturupplevelser, rekreation och naturstudier utifrån dess naturgivna förutsättningar. Området ska förbli relativt ostört, där möjlighet ska finnas för den naturintresserade att till fots uppleva ett spännande och naturskönt kust- och skärgårdsområde.

Reservatets besöksanläggningar ska vara välskötta.

Det ska vara möjligt att på olika sätt få information om naturreseptatets upplevelsevärden inför och under besök i området. Informationen ska också bidra till att reservatets syfte att bevara naturtyper och arter uppnås.

Reservatets intressanta natur – och kulturmiljöer och arter ska kunna besökas utan att skada dem.

Malören - Vånören utgör ett fint utflyktsmål. Det finns en trevlig och lättgången strövstig, som leder genom lummiga skogar, via hållmarker och öppna substratmarker. Foto: Länsstyrelsen

Åtgärder för friluftslivet

Reservatets anordningar för friluftslivet finns markerade på kartan i bilagan 2. En entré med parkering för minst tre bilar ska anläggas och underhållas i anslutning till reservatet. Den föreslås vara belägen där Sandskärsvägen slutar på Vånören. Platsen för entrén är vald för att den har ett strategiskt läge för åtkomst till reservatet från land, då man har möjlighet att till fots besöka de vackra områdena runt Vånören. Om behov uppstår, ska det finnas möjlighet för Länsstyrelsen att sätta ut en ankringsboj eller ankringsring på lämpligt ställe för att båtfolk ska kunna komma iland utan att förstöra värdefulla marina värden.

En informationsskylt, utformad i enlighet med Naturvårdsverkets anvisningar, ska sättas upp och underhållas vid entrén. Möjlighet ska finnas att sätta upp informationsskyltar vid fornlämningarna samt att sätta upp och underhålla ytterligare informationsskyltar vid behov. På informationsskylten ska det finnas en karta över reservatet, en lägesbeskrivning av skyltens plats i förhållande till reservatet samt en kort beskrivning av natur- och kulturmiljöerna och föreskrifter för allmänheten. Information om Malören - Vånörens naturreservat på länsstyrelsens webb, via appar och andra tekniska lösningar publiceras utifrån tillgängliga resurser och prioriteringar tillsammans med information om andra naturreservat i länet.

En strövstig ska märkas upp, vara väl framkomlig och passera fiskelägena på behörigt avstånd. Leden ska målas och röjas vid behov. Strövstigen föreslås gå runt Vånören – Gammelgrundsviken – Tärnören – Sandskärsvägen, se bilaga 2.

Möjlighet ska finnas för Länsstyrelsen att anlägga två enklare grillplatser i reservatet. Lämpliga platser för dessa är vid sydöstra stranden av Gammelgrundsviken och vid stranden norr om Gammelgrundsviken, se bilaga 2.

Om besökare påverkar reservatets upplevelsevärden eller värdefulla naturmiljöer och arter, t.ex. genom markslitage, ska det finnas möjlighet att genomföra lämpliga åtgärder för att minska påverkan. Aktuella åtgärder kan vara exempelvis information samt kanalisering med markering av stigar och spänger.

6. Övriga anläggningar

Inom området finns det flera stugor på ofri grund, bland annat inom Tärnörens och Vånörens fiskelägen, som är i enskild ägo och som inte omfattas av reservatets skötsel. Länsstyrelsen förbehåller sig rätten att ta bort ej underhållna byggnader och anläggningar. Innan ej underhållna byggnader och anläggningar tas bort bör samråd med antikvarisk personal göras.

7. Nyttjanderätter

Jakt och fiske får bedrivas i reservatet enligt gällande lagstiftning och i enlighet med gällande reservatsföreskrifter.

8. Samråd med rennäring

Samråd mellan Länsstyrelsen och berörd sameby skall genomföras inför kommande större skötselåtgärder som kan medföra påverkan på förutsättningarna för renskötseln i Malören - Vånörens naturreservat. Båda parter skall kunna ta initiativ till samråd.

9. Utmärkning av gränser

Reservatet ska hållas väl utmärkt enligt svensk standard och Naturvårdsverkets anvisningar. Gränserna bör ses över vart 10:e år och målas om vid behov.

10. Sammanställning av skötselåtgärder

Sammanställning av skötselåtgärder. Siffran anger prioritetsordning om genomförandet av skötselåtgärderna begränsas av tillgängliga resurser, där 1 är högsta prioritet och 3 lägsta.

Skötselåtgärd	Var	Prioritet
Utmärkning av gräns		1
Anläggning av entré och P-plats	Se bilaga 2	1
Uppsättning och underhåll av informationsskyltar	Se bilaga 2	1
Röja och markera en strövstig	Se bilaga 2	2
Anlägga grillplatser	Se bilaga 2	2
Röja fram fornlämningarna vid Tärnören (L1938:3872) och Gammelgrundsviken (L1938:3850)	Se bilaga 1	2
Montering av informationstavlor vid fornlämningarna	Se bilaga 1	2
Plocka skräp från stränder	Se bilaga 1	2, vid behov
Genomföra röjning och slåtter för att gynna violett guldvinge	Se bilaga 1	2
Borttagande av främmande arter	Se bilaga 1	2, vid behov
Sätta ut en ankringsring eller ank-ringsboj för båtfolk		3, vid behov
Natur- och kulturvårdande skötsel	Se bilaga 1	3, vid behov
Naturvårdande skötsel av skog	Se bilaga 1	3, vid behov
Genomföra åtgärder för att stärka bestånden av fisk och andra vattenlevande organismer	Se bilaga 1	3, vid behov
Genomföra åtgärder för att gynna sällsynta och rödlistade arter	Se bilaga 1	3, vid behov
Fysisk, hydrologisk och biologisk restaurering	Se bilaga 1	3, vid behov
Röja fram övriga fornlämningar	Se bilaga 1	3, vid behov

11. Uppföljning och tillsyn

Tillsynen av naturreservatet utförs av naturvårdsförvaltaren i enlighet med Naturvårdsverkets riktlinjer. Tillsynen innefattar besiktning av att reservatets föreskrifter efterlevs.

Dessutom ska naturvårdsförvaltaren följa upp utmärkningar, skyltar och friluftsanordningar inom reservatet samt naturtyper och arter. Naturvårdsförvaltaren kan utse annan part att genomföra uppföljningen av anläggningar för friluftslivet samt naturtyper och arter. Brister och fel ska dokumenteras och åtgärdas.

Tillsynen och uppföljningen av reservatet kommer tillsammans att utgöra ett underlag för en eventuell revidering av skötselplanen.

11.1. Uppföljning av skötselåtgärder

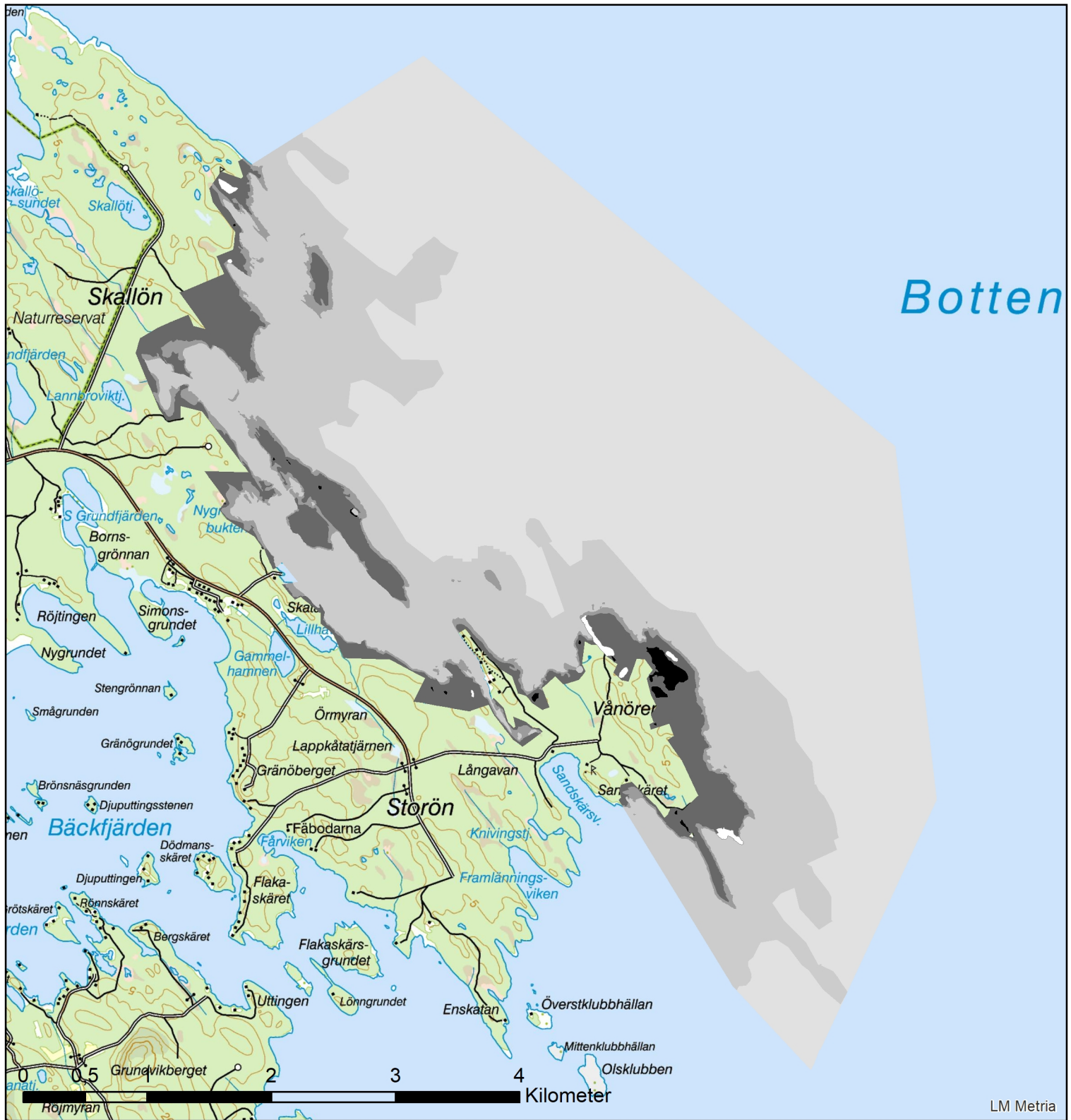
I samband med att skötselåtgärder utförs ska utgångsläget innan åtgärden, tidpunkt för åtgärd, åtgärdens omfattning och utförande samt uppnått resultat dokumenteras för att möjliggöra en långsiktig uppföljning.

11.2. Uppföljning av bevarandemål

Naturresevatets bevarandemål ska följas upp enligt fastställda metoder för uppföljning av skyddad natur. Uppföljningen kommer att ske utifrån resevatets skötselområden (bilaga 1) och enligt indelningen i naturtyper för basinventering av skyddad natur.

Bilagor

1. Karta över skötselområden
2. Karta över anläggningar för friluftslivet och informationsskylt/ar
3. Laga skifteskarta från 1866 med Vånörens fiskeläge
4. Laga skifteskarta från 1866 med Tärnörens fiskeläge

Bilaga 1 till Skötselplan för Malören - Vånörens naturreservat i Skellefteå kommun, dnr 511-8747-2011

Skötselområden

- 1 Marina djupa bottenar
- 2 Marina grunda bottenar
- 3 Stränder
- 4 Skog och öppna substratmarker
- 5 Sötvattensmiljöer och våtmarker
- 6 Fiskelägen och fornlämningsområden

Länsstyrelsen
Västerbotten

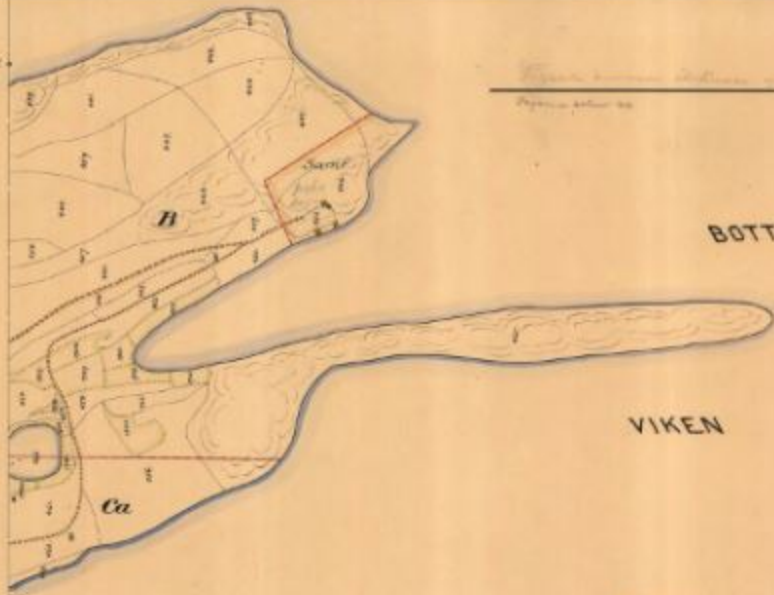

Bilaga 2 till Skötselplan för Malören - Vånörens naturreservat i Skellefteå kommun, dnr 511-8747-2011

- P** Parkering
- i** Informationsskylt
- Rastplats
- Vandringsstig

Länsstyrelsen
Västerbotten

BOTTNISKA

VIKEN

Karta
 i 10 blad
 för alla ägor till
RESBÖLE BY

uti Lövångers Härad och Socken
 af Westerbottens Län,

Upprättad för ägna af år 1863 af
 En Gust Fluo.

Normalskala landmätare

Skala 1:4000

Lit. af = R. Nr. *Resbøle*

Ång ng av skaf se demngstank

Bladindelning

BOTTNISKA

VIKEN

Notis
 De 10 bladen af Resbøle By utgöra en sammanhängande karta af Resbøle By i Lövångers Härad och Socken af Westerbottens Län. Den af Gust Fluo upprättade karta af Resbøle By af år 1863 är aftryckt i denna karta. Den af Gust Fluo upprättade karta af Resbøle By af år 1863 är aftryckt i denna karta. Den af Gust Fluo upprättade karta af Resbøle By af år 1863 är aftryckt i denna karta.

H. Fluo
 Landmätare

Den uppränt från ett i Kongl. Landmätar-
 systemet aftryckt exemplar af denna
 karta, befygigt

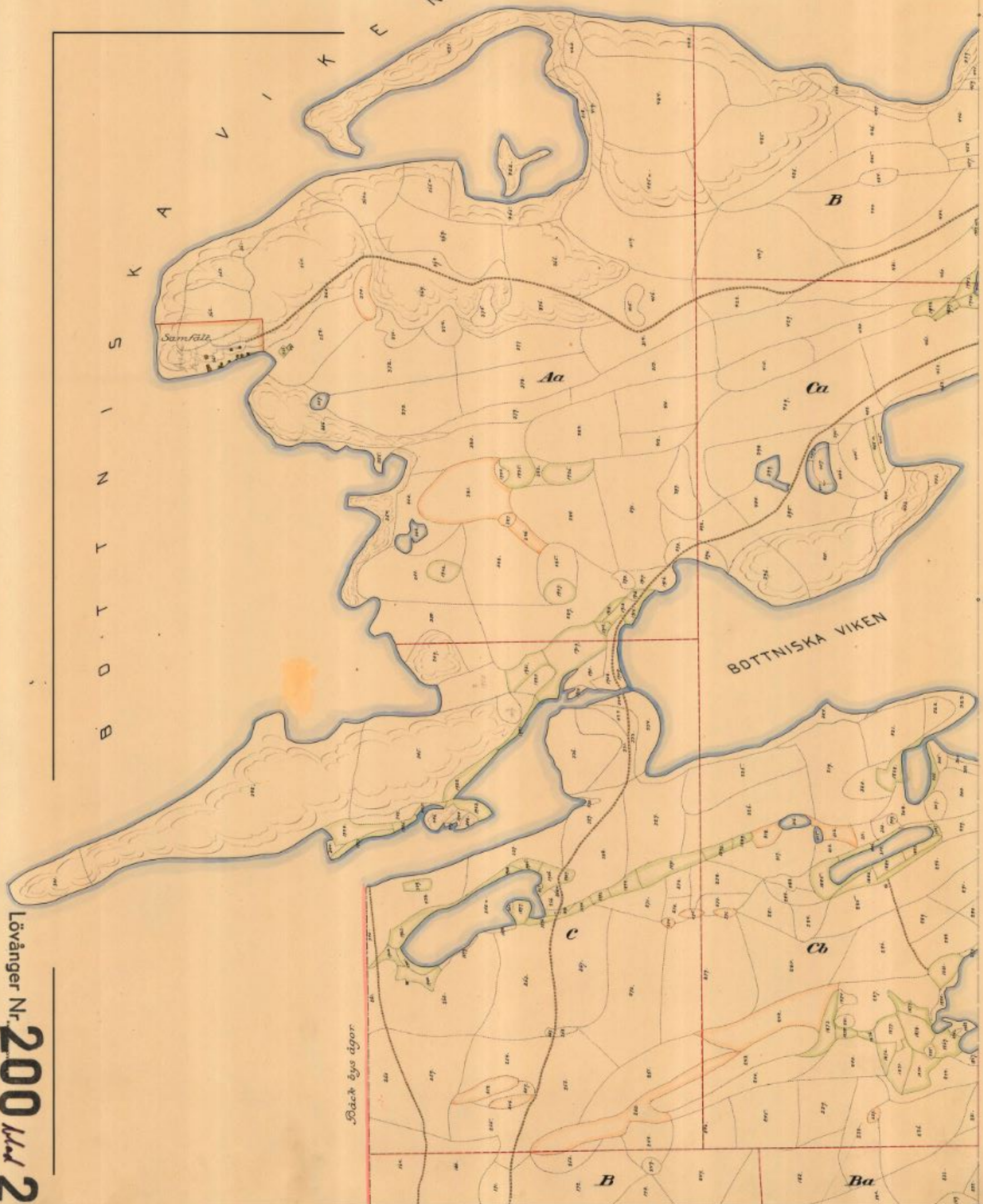
A. Gustafsson
A. Gustafsson

Lövångers Nr. **200** *Kad 1*

Lövångers Nr. **200** *Kad 1*

B
O
T
T
N
I
S
K
A
V
I
K
E
N

Lövånger Nr 200 blad 2

Stadsöle by 2.

13 Lövånger Nr 200